

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»**

Навчально-науковий інститут бізнесу та сучасних технологій

Форма навчання денна

Кафедра української, іноземних мов та перекладу

Допускається до захисту

Завідувач кафедри _____ проф. Бобух Н. М.

(підпис)

« _____ » _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему: **«Стратегії перекладу порівнянь у сучасній англomовній прозі
(на матеріалі роману П. Гоукінз «Дівчина у потягу»)»**

спеціальність 035 «Філологія», освітня програма 035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно)», перша - англійська»

Виконавець роботи: Куливуш Ольга Олегівна

(підпис, дата)

Науковий керівник: к. пед. н., доц. Король Т. Г.

(підпис, дата)

Рецензент: к. філол. н., доц. Воловик Л. Б.

Полтава - 2021

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Вищого навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
08 липня 2015 року № 152-Н

Форма № П-4.03

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____ проф. Н. М. Бобух
«_____» _____ 2020 р.

**ЗАВДАННЯ ТА КАЛЕНДАРНИЙ ГРАФІК
ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ**

на тему: «Стратегії перекладу порівнянь у сучасній англomовній прозі
(на матеріалі роману П. Гоукінз «Дівчина у потягу»)»
спеціальність 035 «Філологія», освітня програма 035.041 «Германські мови та
літератури (переклад включно)», перша - англійська»

Прізвище, ім'я, по батькові: Куливуш Ольга Олегівна

Зміст роботи	Термін виконання	Термін фактичного виконання
1. Вибір теми кваліфікаційної роботи.	до 16 листопада 2020 р.	
2. Затвердження завдання та календарного графіку підготовки кваліфікаційної роботи; складання плану роботи.	до 16 листопада 2020 р.	
3. Опрацювання літературних джерел, обробка інформації, необхідної для виконання кваліфікаційної роботи.	до 15 грудня 2020 р.	
4. Написання першого розділу.	до 15 січня 2020 р.	
5. Написання другого розділу.	до 15 лютого 2021 р.	
6. Написання третього розділу.	до 15 березня 2021 р.	
7. Попередній захист кваліфікаційної роботи на кафедрі.	до 9 квітня 2021 р.	
8. Доопрацювання кваліфікаційної роботи з урахуванням зауважень і пропозицій.	до 05 травня 2021 р.	
9. Подання кваліфікаційної роботи на кафедру.	до 10 травня 2021 р.	
10. Подання кваліфікаційної роботи на зовнішнє рецензування.	до 17 травня 2021 р.	

Дата видачі завдання «___» _____ 2020 р.

Студент _____
(підпис)

Науковий керівник _____ к. пед. н., доц. Король Т. Г.
(підпис)

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Кваліфікаційна робота оцінена на _____
(балів, оцінка за національною шкалою, оцінка за ЄКТС)

Протокол засідання ЕК № _____ від «___» _____ 2021 р.

Секретар ЕК _____ Я. В. Колінчук

(підпис)

Затверджую
Зав. кафедри _____
(підпис)

Погоджено
Науковий керівник _____
(підпис)

_____ (науковий ступінь, вчене звання, ПІБ)

_____ (науковий ступінь, вчене звання, ПІБ)

« _____ » _____ 2020 р.

« _____ » _____ 2020 р.

План
кваліфікаційної роботи магістра
спеціальності 035 «Філологія», освітня програма 035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно)», перша - англійська»

Куливуш Ольги Олегівни

на тему «**Стратегії перекладу порівнянь у сучасній англомовній прозі (на матеріалі роману П. Гоукінз «Дівчина у потягу»)»**

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПЕРЕКЛАДУ ПОРІВНЯНЬ

1.1 Особливості перекладу художніх творів

1.2 Стилiстичні прийоми та їх класифікація

1.3 Порівняння як стилістичний прийом

1.4 Стратегії перекладу порівнянь

Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2. РОЛЬ ТА МІСЦЕ ПОРІВНЯНЬ В РОМАНІ П. ГОУКІНЗ «ДІВЧИНА У ПОТЯГУ»

2.1 Індивідуальний письменницький стиль П. Гоукінз

2.2 Кількісний та якісний аналіз порівнянь з роману «Дівчина у потягу»

Висновки до розділу 2

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ ПОРІВНЯНЬ В РОМАНІ П. ГОУКІНЗ «ДІВЧИНА У ПОТЯГУ» УКРАЇНСЬКОЮ ТА РОСІЙСЬКОЮ МОВАМИ

3.1 Домінуювальні стратегії перекладу порівнянь роману українською мовою з англійської

3.2 Домінуювальні стратегії перекладу порівнянь роману російською мовою з англійської

3.3 Порівняльний аналіз перекладу порівнянь роману російською та українською мовами

Висновки до розділу 3

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Студент(ка) _____
(підпис)

О. О. Куливуш

« _____ » _____ 2021 р.

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПЕРЕКЛАДУ ПОРІВНЯНЬ

1.1 Особливості перекладу художніх творів

1.2 Стилiстичні прийоми та їх класифікація

1.3 Порівняння як стилістичний прийом

1.4 Стратегії перекладу порівнянь

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

РОЗДІЛ 2. РОЛЬ ТА МІСЦЕ ПОРІВНЯНЬ В РОМАНІ П. ГОУКІНЗ «ДІВЧИНА У ПОТЯГУ»

2.1 Індивідуальний письменницький стиль П. Гоукінз

2.2 Кількісний та якісний аналіз порівнянь з роману «Дівчина у потягу»

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ ПОРІВНЯНЬ В РОМАНІ П. ГОУКІНЗ

«ДІВЧИНА У ПОТЯГУ» УКРАЇНСЬКОЮ ТА РОСІЙСЬКОЮ МОВАМИ

3.1 Домінуювальні стратегії перекладу порівнянь роману українською мовою з англійської

3.2 Домінуювальні стратегії перекладу порівнянь роману російською мовою з англійської

3.3 Порівняльний аналіз перекладу порівнянь роману російською та українською мовами

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ABSTRACT

ВСТУП

Художній переклад є особливим видом перекладу, що дозволяє нам познайомитись із творами відомих світових авторів, їх внутрішніми відчуттями та особистим світосприйняттям, відчутти себе частиною інших епох і культур.

Завдяки художньому перекладу ми можемо читати українською мовою не лише світову класичну, а й сучасну літературу. Кожен напрям мистецтва, кожен його твір, кожен історичний період ставить перед перекладачем окремі завдання. Ці завдання можуть бути ефективно вирішені лише в тому випадку, якщо перекладач отримав необхідні знання з теорії та практики перекладу й літературознавства, має безперечний літературний хист та тонко відчуває внутрішній світ автора, який безпосередньо відображено в стилістичних прийомах, характерних для його індивідуального стилю. Саме тому проблема перекладу окремих стилістичних прийомів не втрачає своєї актуальності для сучасного перекладознавства, трансформуючись для кожної нової мовної пари, жанру художнього твору й творчого доробку окремого автора.

Щороку багато дослідників приділяють увагу темі перекладу порівнянь з іншомовних творів. Основні роботи аналізуються з точки зору утворення метафор на базі матеріалів різних творів та мовних пар: Е. Фадайі (2011) (Дж. Ореулл «1984», англійська - перська); М. Згоді, А. Сайіді (2011) (О. Хайям «Рубаї», перська - англійська); Б. Акундабвуні (2014) (З. Стівенсон «Острів Скарбів», англійська - суахілі) та ін.

Значно менше уваги приділяється саме проблемі перекладу порівнянь. Авторами, що досліджували особливості перекладу порівнянь стали: М. Шаймсайфард, М. Фумані, А. Нематі (2013) (В. Шекспір «Гамлет», англійська - перська); Дж. Альшаммарі (2016) (Е. Хемінгуей «Старий і море», англійська - арабська); Е. Хілман, К. Ардіянті, І. Пелаві (Ф. С. Фіцджеральд «Великий Гетсбі», англійська - індонезійська); Л. Ікалюк (2011) (Дж. К. Роулінг «Гаррі Поттер і філософський камінь», англійська - українська).

Тема дослідження особливостей перекладу порівнянь є дуже важливою з точки зору адаптації тексту до розуміння сенсу порівняльної конструкції мовою-

реципієнтом і саме тому, що різні мови мають здатність розвиватись та поширювати свій словниковий запас, має залишатися для вивчення.

Актуальність теми визначається основною проблемою перекладу художніх творів та необхідністю влучного відтворення унікальних стилістичних особливостей авторів оригінальних текстів за допомогою використання перекладацьких стратегій та творчого підходу до трансформації творів. Серед усіх стилістичних прийомів порівняння виділяється поширеністю та природністю звучання. Особливість його структури полегшує передачу образності від автора до читача та сприяє легкості його розпізнавання у тексті. Незважаючи на це, переклад порівнянь не є легким завданням для перекладача і вимагає абсолютного розуміння та безперечного володіння використанням специфічних перекладацьких стратегій для досягнення аутентичного емоційного та естетичного впливу на читача.

Ця проблема особливо помітна при передачі тривимірної оригінальної структури порівняння, яка характеризується оригінальністю авторських мовних образів і вимагає від перекладачів нетривіальних перекладацьких рішень.

Проблему перекладу порівнянь не тільки українською мовою, а й іншими мовами досліджували багато вчених, серед яких В. Прищеп, Д. Френк, І. Алексєєва, Й. Нуріхаде, М. Ларсон, Н. Гільченко, П. Семюель, П. Піріні, П. Ньюмарк та ін. Дослідники підкреслили необхідність збереження образності порівняння в процесі перекладу, справедливо зауважуючи, що перекладач має відтворити саме функцію прийому, а не власне прийом.

Дослідниця А. Коралова зазначає, що компетентний перекладач використовує різні засоби відтворення стилістичних прийомів, присутніх в оригіналі з ціллю наділити текст більшою яскравістю та виразністю. Перекладач завжди має вибір: або намагатися відтворити прийом оригіналу тексту, або ж, якщо це неможливо, виробити у межах перекладу власний стилістичний засіб, який має аналогічний емоційний ефект.

Мета кваліфікаційної роботи - шляхом кількісного та якісного аналізу визначити домінуючі стратегії перекладу порівнянь у романі П. Гоукінз «Дівчина у потягу» українською та російською мовами.

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення **таких завдань**:

1) виокремити перелік можливих стратегій перекладу порівнянь як специфічного стилістичного прийому, властивого художньому тексту;

2) з'ясувати роль та місце порівняння як стилістичного прийому в індивідуальному письменницькому стилі П. Гоукінз шляхом аналізу тексту роману «Дівчина у потягу»;

3) визначити домінуючі стратегії відтворення порівнянь в російськомовному перекладі роману;

4) проаналізувати стратегії перекладу порівнянь у романі П. Гоукінз «Дівчина у потягу» українською мовою;

5) порівняти стратегії перекладу порівнянь в російськомовному та україномовному перекладах порівнянь у романі П. Гоукінз «Дівчина у потягу».

Для вирішення поставлених завдань була використана комплексна методологія дослідження. Для лінгвістичного аналізу використовувались описовий, порівняльний (зіставний), контекстуальний та структурно-семантичний методи. Порівняльний аналіз перекладу полягає у порівнянні тексту оригіналу англійською мовою з текстом перекладу російською й українською мовами. Отримані результати передбачали залучення кількісних та якісних методів дослідження, що дозволили визначити відсоткову частку кожної окремої стратегії та проінтерпретувати її продуктивність для перекладу порівнянь сучасних англомовних художніх творів українською та російською мовами.

Об'єктом дослідження є переклад порівняння як стилістичного прийому та засобу увиразнення у сучасній англомовній прозі українською та російською мовами.

Предмет дослідження є стратегії перекладу порівнянь, що застосовуються для їх відтворення українською й російською мовами у романі П. Гоукінз «Дівчина у потягу».

Наукова новизна отриманих результатів полягає в кількісному та якісному аналізі стратегій перекладу порівнянь українською й російською мовами в сучасному англomовному романі.

Практична значимість отриманих результатів пов'язана з відбором та класифікацією художніх порівнянь з роману П. Гоукінз «Дівчина у потягу» в мовних парах англійська - українська й англійська - російська за критерієм застосованої перекладацької стратегії. Результати дослідження можуть бути використані для вирішення практичних проблем перекладу порівнянь у художніх творах, а також для розробки методичних посібників з проблем теорії й практики перекладу загалом та художнього - зокрема.

Робота складається зі вступу, трьох розділів (одного теоретичного та двох практичних), ілюстрованих двома таблицями та трьома рисунками, а також висновків, списку використаних джерел із 51 найменування, серед яких 36 праць - українською та російською мовами та 15 - англійською.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПЕРЕКЛАДУ ПОРІВНЯНЬ

1.1. Особливості перекладу художніх творів

Переклад - це процес міжмовної та міжкультурної комунікації, у якому перекладач, аналізуючи та трансформуючи текст мовою оригіналу, створює інший текст мовою реципієнта, що замінює оригінальний текст у культурі, для якої здійснюється переклад. Відправною точкою діяльності перекладача є його розуміння загального значення оригінального тексту, а результатом є створення його загального образу, розробка текстової концепції, яка потрапляє у світ перекладача як психологічне представлення в процесі інтеграції текстової інформації [35]. Ця концепція є основою образу тексту перекладу, що відображає базові характеристики концепції тексту оригіналу й при цьому може та має інтегруватися в мовну картину світу цільової аудиторії.

Термін «переклад» тісно пов'язаний з поняттями «національна культурна інтеграція», «міжкультурна комунікація» та «культурний діалог». Злиття національної культури - це злиття та засвоєння типових і відмінних культурних характеристик. Конкретніше, це взаємодія, при якій сучасне суспільство оновлюється та розширюється через пізнання нових явищ, способів мислення, запозичення з інших цивілізацій. Міжкультурний діалог є одним із найважливіших інтерактивних посередників у міжнародному співтоваристві, що є ключовою рисою глобалізації у третьому тисячолітті [5].

Художній переклад - один із найкращих проявів взаємодії між літературами (а отже, й культурами). Насправді, це основна частина національного літературного процесу. Художній переклад передбачає виконання не лише функції спілкування, а й естетичної функції мови. Художні твори не тільки відображають певні події, а й відбивають естетичні та філософські погляди автора на світ.

Важливим у процесі перекладу є вибір творів, який, як правило, здійснюється, зважаючи на актуальні потреби та запити читачів-реципієнтів, їхню готовність реагувати на певні художні характеристики тексту [18]. Без

цього було б неможливо говорити про весь літературний процес. Перекладачі повинні докласти максимум зусиль, щоб подолати проблему нерозуміння читачем засобів мови оригіналу, лишаючи при цьому максимально інтактними зміст й авторський намір повідомлення. Переклад повинен відтворити у читача першопочатковий образ, скласти враження точного розуміння та сприйняття тексту в оригінальному сенсі. Іншими словами, він повинен залучати читачів до власних думок щодо розвитку подій у певному художньому творі. Р. Міньяр-Белоручев [33] вважає, що художній переклад значною мірою відрізняється від інших видів перекладу неможливістю головним чином спиратися на відтворення. Він вимагає не лише використання базових знань, а й мовної творчості. Художній переклад передає ідеї оригінального тексту правильною літературною мовою, проте це твердження викликає багато непорозумінь у науковому співтоваристві: багато дослідників вважають, що найкращого художнього перекладу можна досягти не шляхом підбору лексичних та синтаксичних еквівалентів, а пошуком художніх відповідностей у мові перекладу. Інші вчені визначають переклад (включаючи художній) як копіювання тексту іншою мовою. Це порушує питання точності, повноти та адекватності художнього перекладу.

Художній переклад унікальний - він передбачає словесну творчість перекладача, що вимагає відповідних талантів. Його також можна вважати мистецтвом, оскільки естетичний ефект перекладеного тексту досягається наполегливою та творчою працею, яка включає вдалий відбір й правильне використання мовних засобів. Цей тип перекладу вимагає не тільки активної мовленнєвої діяльності, вишуканого художнього смаку та широкого світогляду перекладача, а й досконалого володіння іноземними та рідною мовами.

Художній стиль - один із найдинамічніших функціональних стилів, він відображає творчий розвиток конкретної особистості в процесі отримання нових знань. Новизна та оригінальність висловлювання стають запорукою успішного спілкування у художньому дискурсі. Автор літературного тексту не намагається

привести його у відповідність із «жанровим законом», натомість вдається до того художнього прийому, який здатний зацікавити і привернути увагу читача [25].

Слушною є також думка В. В. Сдобнікова та О. В. Петрової [32], що літературні тексти суттєво відрізняються від текстів інших стилів. По-перше, способом опису дійсності, який в художньому тексті відтворений у вигляді образів. По-друге, спосіб передачі інформації характеризується образністю й імпліцитністю. Не варто забувати про ступінь активності читача: художній текст передбачає певну ступінь «додумування», «співтворчність» читача у процесі його сприйняття. Важливими є образ автора, його позиція, що забезпечують внутрішню єдність художнього тексту, для якого характерні високий ступінь національно-культурної та часової зумовленості, а також самодостатність, завдяки чому кожен художній твір можна розглядати як витвір мистецтва [32].

Сучасне розуміння ролі художнього перекладу також розглядає його як особливу інформаційну діяльність [22], як засіб освоєння світової культури та простору знань. Тривимірний зв'язок між автором, перекладачем та читачем створює різноманітні проміжні мови, а отже, міжкультурні зв'язки. Переклад є одним із важливих видів соціальної комунікації і багатофункціональним явищем соціальної культури.

Якісний переклад художніх творів повинен відповідати таким основним вимогам:

- 1) точність. Перекладач має донести до читача всі висловлені автором думки. Важливо не тільки дотримуватися основних правил, але й зберігати нюанси висловлювання. При цьому перекладач не може одночасно додати будь-який зміст, який доповнює та пояснює задум автора, інакше оригінальний текст буде спотворений;
- 2) лаконічність. Перекладач не повинен бути занадто багатослівним і повинен висловлювати свої думки якомога стисліше;
- 3) ясність. Лаконічність та чіткість мови перекладу не повинні викликати двозначності або труднощів у розумінні. Важливо уникати громіздких і

неоднозначних тверджень, які ускладнюють сприйняття. Думки повинні висловлюватися простою та зрозумілою мовою;

4) літературність. Як зазначалося раніше, переклад повинен відповідати нормам літературної мови. Кожна фраза повинна звучати точно і природно, без жодної сугестивної структури синтаксису тексту оригіналу [35].

Одним із найбільш поширених творів у художній літературі та основою нашого дослідження є роман - великий за обсягом, складний за будовою епічний твір, у якому широко охоплені життєві події та глибоко розкривається історія формування характерів багатьох персонажів.

Однією з характеристик роману є особливий зв'язок між художнім образом та усталеною мовною категорією. Іншим атрибутом літературного тексту є його наповненість смислом, що виявляється в здатності автора висловлювати свої думки, почуття та ставлення через висловлювання й вчинки його персонажів [20]. Ще однією важливою особливістю літературного тексту є очевидний національний колорит змісту та форми. Необхідно врахувати зв'язок між історичним середовищем та образом, що відображає його твір, а також індивідуальний стиль письменника та унікальність використання ним засобів мови [34].

Проблема художнього перекладу полягає у взаємозв'язку контексту автора та контексту перекладача. Художній переклад залежить не тільки від об'єктивних факторів, а й від суб'єктивних. Жоден вид перекладу не є абсолютно точним, оскільки система мови перекладу не може точно передати зміст оригінального твору, що неминуче призводить до втрати певної інформації, закладеної автором. Значною мірою переклад залежить від особистості перекладача, чи він прагне, чи не прагне відтворити всі особливості тексту оригіналу та зберегти всі елементи його змісту. Також природно, що при перекладі твору на іншу мову усталені асоціації руйнуються через мовні відмінності. Щоб твір продовжував «жити» як художній твір у новому мовному середовищі, для перекладача дуже важливо взяти на себе відповідальність автора

і створити еквівалентний текст, водночас додаючи нові асоціативні зв'язки, актуальні для мовного й культурного середовища реципієнта [25].

Ще одна проблема художнього перекладу - точність і правильність. При перекладі прози можуть виникати невідповідності у смислового навантаженні та стильовому вираженні слів і словосполучень різними мовами. Проте в прозі слово, в основному, несе смислове навантаження і є вираженням тону стилю. На думку науковців, переклад повинен звучати як оригінальний текст, що є одним із елементів точності чи правильності. Однак, крізь призму мови реципієнта потрібно чітко прочитати національний дух і національну форму оригінальної культури, а також особистий стиль письменника. Перекладач художніх творів повинен створювати для своїх читачів нові переклади, нові образи, нові форми та нові стилі, але в кожному перекладі повинен бути впізнаваний його власний стиль [33].

Виконання художнього перекладу нерозривно пов'язане з пізнанням життя, побуту, соціального середовища та історичних часів. Не можна забувати про неминучу відстань між текстом перекладу й оригіналу. Тому виявляється, що перекладачі стикаються з взаємовиключними вимогами:

1. Текст перекладу має бути максимально наближеним до тексту оригіналу.
2. Сприйняття тексту перекладу представником іншої культури має дещо відрізнятися від сприйняття оригінального твору представником культури-донора.

Очевидно, що саме здатність знаходити баланс між цими двома крайнощами, здатність зберігати стиль і зміст, оригінальність і креативність автора оригінального твору та здатність продукувати цікавий і корисний для майбутніх читачів текст перекладу є гарантією успішного художнього перекладу.

Причина, через яку романи різко контрастують з іншими жанрами художньої літератури, полягає саме в тому, що в них переважають художні та естетичні функції. Основна мета будь-якого твору мистецтва - справити

естетичний вплив та створити багатий художній образ. Ця естетична спрямованість відрізняє художнє мовлення від інших вербальних комунікативних актів, інформаційний зміст яких є основним та незалежним [43].

Такі психологічні аспекти культури художнього перекладу, як сміливість у формулюванні думки на закладання сенсу між рядками, залучення здогадки для відтворення сенсу, спроби не лише відтворили текст, а й доповнити його новим сенсом цінні тим, що допомагають розкрити творчий потенціал як автора тексту оригіналу, так і перекладача. Перекладач романів має здобути професійні навички письменника, перш ніж він зможе братися за творче самовираження, що допомагає досягти найвищого піку у відтворенні художніх творів [25].

Як висновок маємо підкреслити, що художній переклад часто викликає суперечливі погляди у лінгвістів-теоретиків та практиків. Розбіжність полягає в тому, що одна група науковців вважає художній переклад досконалим тоді, коли той максимально наближений до тексту оригіналу, тоді як інші надають перевагу тексту, що відтворює всі мовні особливості мови-реципієнта. Художній переклад передбачає переклад романів також. Аби досконало та зрозуміло адаптувати їхній текст для сприйняття читачами іншої культури, було розроблено чимало стратегій перекладу, якими має гарно володіти перекладач. Загалом художній переклад має реалізовувати точність, лаконічність, ясність та літературність. Як саме реалізуються ці стратегії перекладу та чи забезпечують вони відтворення першопочаткового задуму автора при перекладі роману П. Гоукінз «Дівчина у потягу» українською та російською мовами перевіriamo у наступних параграфах.

1.2. Стилiстичнi прийоми та їх класифікація

Одним з найцікавіших аспектів теорії перекладу є відтворення стилістичних прийомів у художніх текстах. Наразі цей аспект не до кінця досліджений і продовжує привертати увагу теоретиків та лінгвістів-практиків. Необхідність повного відтворення образної інформації (форма сприйняття

людиною предметів і явищ матеріального світу [23]) в тексті є головним аспектом створення стильового ефекту тексту оригіналу при перекладі. Н. Ф. Дановський розглядає стилістичні особливості текстів як стратегічні перекладацькі проблеми. Проте для того, щоб перекладач зміг вирішити, який з відповідників він має вживати в конкретному тексті перекладу, йому необхідно звернутися до глибокого стилістичного аналізу тексту оригіналу [28]. Адже саме стилістичні прийоми, до яких вдається автор, розкривають внутрішній світ його персонажів, формують впізнаваний індивідуальний письменницький почерк. Саме стилістична відповідність має стати основним стандартом для перекладача, що стане вирішальним фактором при підборі необхідної лексики, граматичних форм та структур речень. Професійні перекладачі використовують окремі способи передачі деяких стилістичних прийомів, які використовуються в текстах оригіналу, щоб увиразнити емоційний компонент. Проте для того, щоб успішно зробити це, необхідно вміти розпізнавати й інтерпретувати стилістичні прийоми на різних рівнях мови [28].

Стилістичний прийом - це спосіб організації висловлювання або цілого тексту, який сприяє створенню ефекту виразності. Виразністю мови називають атрибут, який підтримує увагу реципієнта та викликає його емоційну емпатію. Термін прийом співвідноситься з терміном засіб за даними ряду дослідників [27].

Стилістичний прийом базується на використанні мовних одиниць або їхніх груп, а письменник добирає мовні засоби відповідно до ситуації та задля створення бажаного впливу на читацьку аудиторію.

У мовознавстві часто використовують такі терміни як виразні засоби мови, експресивні засоби мови, стилістичні засоби, стилістичні прийоми. Іноді ці терміни є синонімами, а іноді вони мають різне значення.

Розпізнавання стилів базується на синхронізації між стилями, позначеними в тексті, та одиницями стилів.

Прийом стилістичної детермінації передбачає використання виразного стилістично маркованого елемента високого або зниженого стилю на загальному фоні нейтральних одиниць.

Інтердепенденція - це функція між двома елементами у реченні, які не існують один без одного, наприклад: між іменником і дієсловом, підметом і присудком [40].

Констеляція використовує позначені стилем одиниці, що належать до різних стильових планів. Як результат, часто з'являється значення якісно нових планів третього стилю.

Також широко використовується стилістичний прийом створення звукового фону за допомогою оноματοпоетичної лексики.

Стилістичний прийом є схожим на гіперсемантизацію тобто перебільшення до неймовірного. Відомий стилістичний прийом повторення одного й того ж морфологічного елемента, що надає мові архаїчного забарвлення.

Актуалізація слів або окремих виразів може бути досягнута за допомогою різних методів, зокрема: привернення особливої уваги до звучання слова (алітерація, асонанси, звукопис, парономазія); нетрадиційне поєднання / комбінування слова з іншими; «випадання» слова чи вислову з контексту; автоматизація мовлення невласне прямою або прямою мовою, різними формами переказу та нестандартною мовою.

Стилізація - це всеосяжна, свідомо насиченість тексту, яка має певні жанрові та стильові характеристики, що може створити у читача відповідне відчуття стилю. Стиль може бути різним відповідно до наміру автора.

Існує два типи стилів: односпрямований та контрастний [29]. При односпрямованій стилізації всі методи відбору й організації мовних матеріалів відповідають певному стилю та жанру й простежуються по всьому твору, насичують текст, створюючи й посилюючи тим самим єдине враження.

Основним методом стилізації є вибір мовних засобів (переважно лексем) з постійними стилістичними значеннями. До таких мовних засобів належать емоційно забарвлені лексичні одиниці, неологізми, історизми, діалектизми, розмовна й ділова лексика, термінологія тощо.

Стилістика вимагає від авторів не тільки глибокого розуміння мови, а й глибокого розуміння стилів та жанрів, їхніх специфічних функцій, розуміння норм стилю, правил створення тексту та зміни значення мовних одиниць за певних особливих обставин.

Особливістю постмодерністської художньої мови є збільшення обсягів різноманітних описів, використання об'ємних синтаксичних сполук, текстових масивів, деякі з яких мають особливе значення [14]. За таких умов звичайні порівняльні конструкції займають чільне місце, оскільки за структурою перевершують речення й утворюють повний текст. Загальним зазвичай є об'єкт порівняння, і його розгортання поглиблює семантику предмета. Об'єкт порівняння може бути ускладнений іншими стилістичними засобами, такими мовними фігурами, як повтори, ампліфікація (*«Насолоджуватися цим тілом так, як насолоджується ним колонія вірусів, як насолоджується ним плетиво метастаз, що, підточуючи тіло зсередини, призводить до смерті»* Іздрік, Воццек), хіазм (*«Пекло як рай і рай як пекло»* Ю. Андрухович, Перверзія), парцеляція (*«Приблуда лише похитав головою. Ніби прихилений тяжкою думою, розгріб золоті у шкатулці»* В. Єшкілев, Імператор повені), ускладнення підрядними членами речення (*«Її бездонних зіниць, де, мов у чорних свічадах, відбивається сферично zdeформована кімната»*). Для порівнянь усіх структурних типів характерні також метафоризація і гіперболізація.

Основною стилістичною функцією порівняльної структури в постмодерністській прозі є експресивні характеристики людини, вираження гуманітарних і світоглядних поглядів автора, висловлення оцінки та ставлення до зображуваних подій і персонажів. Порівняння також використовується як

мовна гра, як не дивно, іноді для смішного порівняння семантично несумісних та віддалених тем [19].

Сучасна лінгвістична поетика, включаючи пізнання та стилістику, знаходиться під потужним впливом «постмодерного контексту» [26], тому при поясненні класичних понять реалізується за допомогою нових понять, такими як тропи, фігури, стилістичні засоби й прийоми, виражальні та зображальні засоби мови. Провести межу між ними важко, тому в наукових дослідженнях вони, у більшості випадків, можуть використовуватися як взаємозамінні.

Тропи та фігури успадковуються від риторики й поетики до стилістики, тому більшість із них мають однакові визначення та функції і широко використовуються в цих спеціальних науках, наприклад, епітети, метафори, порівняння тощо. Однак, деякі фігури та тропи, породжені давньою риторикою, через її подальше послаблення, були забуті й об'єднані в інші фігури. Навіть якщо вони використовуються в мові, вони не визначаються як окремі фігури [21]. У науковому стилі тропеїчна образність, як правило, стерта. Тропи представлені тут здебільшого як компоненти термінологічної системи.

У способі вираження мови ми розглядаємо форму, синтаксис і словотворення цієї мови, які можуть покращити мову емоційно чи логічно. Ці форми мови використовуються в соціальній практиці, вивчені з їх функціонального призначення та зафіксовані в граматиці й словниках. Їх використання поступово нормалізується. Існують також правила вживання цих виразів.

Насамперед, виділяються стилістичні прийоми, протиставляючи тим самим свідому літературну обробку мовних фактів. Ця свідомо літературна обробка мовних фактів, включаючи те, що ми називаємо виразними засобами мови, має давню історію. О. О. Потебня писав: «Починаючи від стародавніх греків і римлян і з небагатьма винятками до нашого часу, визначення словесної фігури взагалі (без розрізнення тропу від фігури) не обходиться без

протиставлення мови простої, спожитої у власному, природному, первинному значенні, й мови прикрашеної, переносної» [29].

Що й казати, характер прийняття стилю не може відхилятися від загальноновизнаних норм, оскільки в цьому випадку фактично стилістичні засоби суперечать мовним нормам. Насправді, стилістичні прийоми використовують мовні норми, а саме найтипівіші її ознаки, стискають, узагальнюють та класифікують. Отже, стилістичний засіб - це колективне представлення нейтральних та виразних фактів мови мовою різних літературних стилів. Пояснимо на прикладі.

Існує стилістичний прийом, який називається сентенції. Його суть полягає у відтворенні особливостей і типових характеристик народних прислів'їв. Інакше кажучи, це цитати відомі на весь світ (Наприклад: «*Шерше ля Фам*» - *Шукайте жінку (Франц.)*; *Memento mori* - *Пам'ятай, що помреш (Латинська приказка)*), які носять в собі повчальний або наказовий характер. Висловлювання-речення мають ритм, риму, а іноді й просодію; речення бувають метафоричними та суб'єктивними, тобто коротко висловлюють загальні думки.

Приклад:

«... *in the days of old*

Men made the manners; manners now make men.» (G. Byron.) -

Точно так само речення:

«*No eye at all is better than an evil eye.*» (Ch. Dickens.)

Форма та характер висловлених думок схожі на народні прислів'я. Це сентенція Ч. Діккенса.

Імпліцитна пряма мова як засіб стилю - це узагальнення та типізація внутрішніх мовленнєвих характеристик.

Іншими словами, в емоційній мові повторення слів, що виражають певний психічний стан мовця, не призначене для отримання будь-якого ефекту. Повторення слів мовою автора не є результатом психічного стану мовця, а має на меті досягнення певного стилістичного ефекту. Це стилістичний прийом, який

має емоційний вплив на читачів. З іншого боку, використання повторів як інструменту стилістичного прийому слід відрізнити від повторення як одного із методів стилізації.

На фонетичному рівні говорять про різні стилістичні прийоми, що підвищують експресивність мови та її емоційний й естетичний вплив. Ці прийоми пов'язані із звучанням мови через вибір слів, порядок їх вживання та повторення. Фонетичні стилістичні прийоми включають: алітерацію, асонанс, оноματοпею, риму, зворотну риму, парарифму, ритм.

Алітерація - стилістичний прийом, який полягає у повторенні однорідних приголосних звуків задля увиразнення емоційного та інтонаційного забарвлення [1], [36].

Асонанс - стилістичний прийом, який полягає у повторенні однакових голосних звуків для підвищення милозвучності у віршованих творах [4].

Оноματοпея - процес імітації різних позамовних звуків; процес словотворення, шляхом звуконаслідування [16].

Рима - співзвуччя закінчень слів, що знаходяться поруч або наприкінці рядків вірша [30].

Парарифма - стилістичний прийом, який відтворений у співпадині приголосних букв, що передують неспівпадаючим голосним буквам [30].

Ритм - рівномірне чергування впорядкованих елементів (звукових, мовних і т. ін.), циклів, фаз, тих чи інших процесів і явищ [31].

Найчастіше з перерахованих фонетичних стилістичних прийомів у творах англійської художньої прози зустрічається прийом алітерації, що виражається в повторенні певних звуків, приголосних або голосних, на початку близько розташованих ударних складів, а також в повторенні початкових літер слів. Наприклад: **B**usy as a **b**ee. - Зайнятий як бджола [7], **D**oubting **d**reaming **d**reams - Сумнівні сняться сні [39].

На морфологічному рівні мови функціонують такі стилістичні прийоми, як транспозиція чи граматична метафора, що означають вживання слів з різних

частин мови в нетипових лексико-граматичних та граматичних значеннях, набуваючи незвичного референційного значення.

Синтаксичний рівень характеризується також використанням специфічних стилістичних прийомів. Прикладом цього є такі прийоми, як різні види інверсії (незвичне розміщення елементів пропозиції), транспозиція (переосмислення) синтаксичних конструкцій, різні види повторів, пропуск логічно необхідних елементів (асиндетон, еліпсис, замовчування, апозіопезис).

Найцікавішою та найрізноманітнішою категорією стилістичних прийомів є ті, що функціонують на лексичному рівні, - тропи, які й розглянемо дещо детальніше. Тропи - це лексичні засоби увиразнення, у яких слово або словосполучення вживається в переносному значенні. Суть тропів полягає в зіставленні поняття, представленого в традиційному вживанні лексичної одиниці, і поняття, що передається цією ж одиницею в художньому мовленні при виконанні спеціальної стилістичної функції. Найважливішими тропами є метафора, антономазія, метонімія, синекдоха, епітет, іронія, уособлення, алегорія, перифраза, гіпербола, літота.

Метафора - перенесення ознак с одного предмета / явища на інший, якому ця конкретна ознака не властива. Наприклад: *Leaves fell sorrowfully* - *Листя сумно падало*.

Антономазія - стилістичний прийом, що характеризується вживанням власного імені замість загального. Наприклад: *Mr. Zero* - *пан Нуль*.

Метонімія - заміна одного слова іншим на основі тотожного значення обох. Наприклад: *корона* - *роялті, монархія*.

Синекдоха - перенесення значення з одного явища на інше за ознакою кількісних відносин між ними. Наприклад: *...on both sides of the family, we are the army* - *наші батьки з обох боків військові* (букв. 'ми - армія').

Епітет - слово або словосполучення, що використовується для задання певного емоційного забарвлення. Він виражається словом або словосполученням, завдяки особливій функції в тексті, допомагає слову набути

нового значення або смислового відтінку, підкреслює характерну рису, визначальну якість певного предмету або явища, збагачує мову новим емоційним сенсом, додає до тексту певної мальовничості, насиченості [24]. Наприклад: *brilliant eyes* - блискучі очі.

Епітети в портретному описі можна розділити на дві великі групи: образні, тобто такі, в основі яких лежить який-небудь зоровий, звуковий, тактильний і т.д. образ, та безобразні [15].

Інший різновид безобразних епітетів характеризується наявністю у смисловій структурі означення семи інтенсифікуючого значення. В основі таких епітетів лежить той самий процес, що й в основі стилістичного прийому гіперболи: перебільшення ступеню якоїсь ознаки, властивої предмету, що визначається, пов'язаного із авторською суб'єктивною оцінкою.

Гіперболічний епітет у портретному описі навмисне перебільшує якусь ознаку предмета - рису персонажа, доводячи її до гротескних розмірів, з метою викликати емоційну реакцію.

Іронія - спосіб вираження глузливо-критичного ставлення автора до ситуації у творі. Наприклад: *The Titanic was boasted about as being 100% unsinkable and then in 1912 it was sunk. What a cosmic irony.* - Виробники «Титаніка» вихвалялися, що їхній корабель неможливо потопити, але у 1912 році він потонув. Яка іронія долі.

Уособлення / персоніфікація - вид метафори, що полягає у наданні не властивих ознак, перш за все людських якостей або ознак живої природи, певним предметам. Наприклад: *the heart is crying* - серце плаче.

Алегорія - приховування конкретних осіб, явищ, предметів під певними образами. Наприклад: «незборимий царизмом Кавказ» - Прометей (поема «Кавказ» Т. Шевченка)

Перифраза - троп, що описує певне поняття за допомогою декількох інших. Наприклад: *His huge leather chairs were kind to the femurs.* - Його великі шкіряні крісла були такими комфортними.

Гіпербола - навмисне перебільшення значення предмету, дії, явища з метою його увиразнення. Наприклад: *Packing is one of those many things that I feel I know more about than any other person living.* - *Обгортка - це одна з багатьох речей, про яку, на мою думку, я знаю більше, ніж будь-яка інша людина, що живе на світі.*

Літота - навмисне применшення значення певного предмету, дії, явища. Наприклад: *My mistress' eyes are nothing like the sun* - *Очі моєї коханої не мають нічого спільного із сонцем.*

Ці стилістичні прийоми дуже часто використовуються в художній літературі.

Не менше значення має стилістичний прийом порівняння. Його суть полягає у поясненні або посиленні певних особливостей або характеристик окремого предмета за допомогою іншого. Детальніше порівняння як стилістичний прийом розглянемо у наступних параграфах.

Отже, стилістичні прийоми - це будь-які мовні засоби, включаючи тропи, що надають мовленню образності й виразності. Найчастіше використовуються в текстах художнього стилю, та поділяються на ті, які використовуються на фонетичному, лексичному, синтаксичному та морфологічному рівні.

1.3 Порівняння як стилістичний прийом

Важливу роль порівняння як методу і засобу пізнання відзначали багато видатних учених і філософів. К. Ушинський наголошує на важливості такого художнього засобу, як порівняння. Дослідник вважає, що коли людина має на меті пізнати сутність одного явища, треба порівняти його зі схожим предметом або явищем, щоб виявити відмінності або спільні риси - тільки так можна досягнути предмет та його сутність [18].

Автори підручника «Естетика» Л. Левчук, Д. Кучерюк, В. Панченко дотримуються думки, що обов'язковим елементом для утворення порівняння є саме закон асоціативності, який утворює в уяві людини систему образів та знаків.

Таким чином, дослідники виокремлюють асоціативний елемент у рамках порівнянь [44].

Асоціативність - це характеристика людського мислення з підсвідомим та свідомим бажанням до пізнання та знаходження спільного в оточуючих реальних об'єктах. Асоціативне мислення виражається за допомогою мовних синонімів та порівнянь, які базуються на культурному й історичному досвіді певних етнічних груп, територіальних спільнот (згідно з колективною підсвідомістю К. Юнга) та індивідуально-психологічних особливостей людей. Головним моментом реалізації компаративності є порівняння, яке тривалий час займає важливе місце в будь-якій мовній системі.

Порівняння - це фігура мови, що полягає у зображенні особи, предмета, явища чи дії через його найхарактерніші ознаки, які є органічно властивими для інших предметів [6]. У мовознавчій науці теорія порівняння як граматичної структури та стилістичного засобу є достатньо розробленою, але є певна термінологічна невизначеність термінів: «порівняння», «порівняльна конструкція», «порівняльний зворот», «компаратив», «компаративна конструкція». Вони відображають різні аспекти мовної природи порівняння. У цьому параграфі ми будемо використовувати терміни «порівняння» та «порівняльна конструкція» як синоніми.

Перш за все, стилістичне порівняння базується на логічній операції порівняння, тобто, несподіване фантастичне порівняння кількох об'єктів, підкреслюючи одну або кілька загальних ознак, функцій тощо [9].

Як один із найпоширеніших стильових інструментів, що використовується в художніх текстах, порівняння виражає подібність між кількома, здавалося б, різними предметами, що належать до різних сфер (і чим суттєвіша ця різниця, тим сильніший вплив має цей вираз на читача та більш несподіваний і яскравий прояв у тексті).

У всіх трьох досліджуваних мовах існує загальна структура порівняння, що складається з трьох частин: 1) означуваного / предмета (суб'єкта) порівняння,

тобто того об'єкта, який характеризується за допомогою порівняння з іншим предметом чи явищем; 2) образу / об'єкта порівняння (vehicle, image, comparatum), тобто того об'єкта, який має певні яскраві ознаки, що можуть підкреслити потрібні властивості суб'єкта; 3) основи порівняння / ознаки (similarity features), тобто спільне між об'єктом та суб'єктом. Зв'язок цих компонентів завжди представлений за допомогою порівняльних конструкцій/ маркера порівняння: like, as, as though, as if, as ... as/not, so ... as, seem - як; як-от; такі, як; немов; неначе; ніби; нібито; мов; мовби; скидатися; бути схожим; нагадувати; подібний - как; такие, как; вроді, будто, схожи, подобно, наминали, тощо [10]. Іноді цей маркер називають четвертим компонентом згаданої порівняльної структури [44].

Як правило, порівняння складається з трьох компонентів: об'єкт порівняння, символ (основа) порівняння та суб'єкт порівняння. Кількість формальних частин структури порівняння може змінюватися. Н. П. Шаповалова розглядає чотирикомпонентну структуру порівнянь (суб'єкт - об'єкт - основа - показник). Тоді як І. І. Кучеренко вважає, що виокремлення двох компонентів (суб'єкт - об'єкт) у структурі порівняння є цілком достатнім. Адже спільна основа для порівнюваних об'єктів [13] не обов'язково має виражатися експліцитно. Усі компоненти порівняльної конструкції пов'язані між собою на семантичному рівні та спільно створюють новий художній образ. Актуальною проблемою мовознавства є аналіз семантичних характеристик особистого порівняння автора та аналіз його мовної стильової функції в літературних творах. Науковці помітили, що будь-який семантичний процес призводить до порівняння, зіставлення двох одиниць, тобто по суті є когнітивним та гносеологічним [19]. Л. М. Прокопчук виділяє п'ять категорійних сем, сполучувальні можливості яких типізують семантику категорійних значень порівняльної конструкції, а саме: особа, тварина, реалія, речовина та абстрактність [16]. У цьому параграфі, навпаки, йтиметься не про типізацію, а конкретизацію семантики, реалізацію емоційних та експресивних значень та їх відтінків у порівняльній конструкції.

Сутність порівняння полягає в його суб'єктивності та індивідуальному характері, адже, як зазначається в академічній «стилістиці», семантична наповненість порівняння залежить від світогляду мовця, характеру його світовідчуття [2]. Мова постмодерністської прози має такі загальні характеристики, які знайшли своє відображення у порівняльній семантиці: мовний парадокс (незвичні, а іноді й конфлікти протилежних значень, слів), іронія, антропоцентризм (люди та їхні характеристики є основним компонентом усіх тропів та мовних фігур) тощо. Наприклад, шляхом проведення дослідження, І. О. Дегтярьова [23] визначила, що 85% порівняльних структур, які ми знаходимо в прозових творах Й. Андруховича та В. Єшкілева, представляють людину, її поведінку, риси, якості та поведінку.

Характеристика людей, виражена шляхом порівняльних структур, звичайно, є способом вираження художніх образів (словесний живопис). Відповідно до семантики теми порівняння та стильового значення всього мовленнєвого образу, створеного структурою порівняння, І. О. Дегтярьова [23] виокремлює такі групи порівнянь:

1) порівняння-характеристика риси зовнішності людини: суб'єктом порівняння є риса зовнішності людини, виражена іменником (очі, ноги, волосся і т. д.), прикметником (красивий, стрункий і т. д.) або поєднанням іменника з прикметником (*ноги довгі, як..., руде волосся, як...*). Порівнюються окремі риси зовнішності, наприклад, очі: *її очі здавалися жовто-золотими, як спалахи липових суцвіть* (В. Єшкілев, Імператор повені); *очі тиховодно-сірі, подібні до відображень підхмарків на гладіні ставків або ж до луски коропів-перестарків* (В. Єшкілев, Імператор повені); волосся: *пасма рудого, мов лисячий хвіст, волосся* (Ю. Андрухович, Московіада); рот, губи: *Її рот нагадував квітку* (Ю. Андрухович, Перверзія); шкіра: *шкіра...найдорожча - мов мінливий перламутр - на зап'ястях* (Іздрик, Воццек); фігура та її характеристики: *стрункий, як Бог* (Ю. Андрухович, Рекреації); *довгі ноги Каштана, тверді, як підпори німецького мушкета* (В. Єшкілев, Імператор повені); обличчя: *Обличчя*

його нагадувало хижу ляльку Фініту, котру бачили на торішньому ярмарку (В. Єшкілев, Імператор повені); зовнішній вигляд взагалі: *рукасті, неголені, задимлені, усі немов ілюстрації з Ломброзо* (Ю. Андрухович, Рекреації); *члени президії скидалися на великі гральні карти, висмикнуті з якоїсь магічної колоди пройдисвіта* (Ю. Андрухович, Московіада); *заріст тижневий, як в останнього бомжари* (Іздрик, Подвійний Леон: *istoria* хвороби). Основою порівнянь цієї групи є подібність за кольором, формою, фізичними властивостями, якісними характеристиками з іншими об'єктами (істотами та неістотами). Ця група порівнянь є найчисельнішою для наведених у прикладах творів. У контексті нашого дослідження ми звернемо особливу увагу на цю групу порівнянь.

2) порівняння-характеристика вдачі: *сором'язливий, наче дівич* (Ю. Андрухович, Дванадцять обручів); *самовпевнений, як індійський гуру; стрімка, як холера* (Ю. Андрухович, Рекреації). Експресивність таких компаративних одиниць у наведених прикладах досягається завдяки використанню об'єктів порівняння - назв людини за певними ознаками (вік, національність, стать, фізичний стан) і назв тварин.

3) порівняння-характеристика людської поведінки, дій взагалі. Граматично суб'єкт порівняння виражений дієсловом чи дієслівною формою, об'єкт - іменником чи поширеною іменниковою конструкцією: *респондент поводив себе хтиво, як цап; сидимо, як бабаки* (Ю. Андрухович, Перверзія); *причепився, як холера* (Ю. Андрухович, Рекреації). Семантичною основою характеристики поведінки є оказіональна асоціативна схожість порівнюваних одиниць, коли характерна риса об'єкта переноситься на суб'єкт.

4) порівняння-ознаки рухів людини найчастіше зустрічається переважно з дієсловами, що виражають різну силу, інтенсивність та якість руху: *іти, ходити, рухатись, кружляти, крутитись, летіти (полетіти), гнати та ін.: ходите, як сомнамбули* (Ю. Андрухович, Рекреації); *рухався, немов автомат* (Іздрик, Подвійний Леон); *Залишалася непохитно сидіти у вітальні, ніби часовий на*

посту (П. Гоукінз, Дівчина у потягу). Рух різної якісної характеристики порівнюється з такими об'єктами: сомнамбули, автомат, часовий та інші.

5) порівняння-характеристика мовлення: *муркаєш, як той коцур; мовчали, як на похороні* (Ю. Андрухович, Рекреації). У цій групі порівнянь емоційно насиченим і семантично вагомим є вираження суб'єкта порівняння: стилістичне значення кожного слова лексико-семантичної групи «мовлення» актуалізує семантику всієї порівняльної конструкції.

6) порівняння-характеристики сміху, емоційно-експресивні конотації семантичного поля «сміх» переважно виражені дієсловами-синонімами: *іржав, як недорізаний кінь; сміх цей був схожий на захланий клекіт невідомого птаха* (Іздрик, Подвійний Леон).

7) порівняння-характеристика почуттів виражені двома типами: а) суб'єктом порівняння власне є словесно виражена емоція або почуття (*любов як злочин і злочин як любов; ми заздriamo - люто і чорно, ніби пропащі діти, -- цим західним людям* (Ю. Андрухович, Перверзія); б) семи «почуття», «емоція» є імпліцитними та втілені в узагальненій семантиці синтаксичної конструкції, як-от: кохання, ніжність: *лежать, обнявшись, як Божі діти* (Ю. Андрухович, Рекреації); піднесений емоційний стан: *Петро світився, наче апостол* (Ю. Андрухович, Московіада), *Данерутто розцвів, ніби потворне карликове дерево* (Ю. Андрухович, Перверзія); відчуття стомленості: *змучився, як лісоруб* (Ю. Андрухович, Рекреації).

8) порівняння-ментальні характеристики виражають мрії, думки, уявлення, спогади, сні, які вербалізовано відповідними лексемами: *уявлення про еллінсько-вогевську довершеність танули, як нечистоплотний сон вуграстого придурка — ось вона, найпрекрасніша, найдовершеніша, найжаданіша!* (Іздрик, Подвійний Леон).

Існує два типи загальних конструкцій порівняння: менш поширені (мінімальні підрядні речення) і більш загальні (підпорядковані речення-текст). Тому найменш поширеним порівнянням є ставлення лікаря до пацієнтів, яке є

метафоричним та метафоричним, «як до клонованих мультиплікаційних кроликів, що їх, як відомо, остаточно притлумити здатна лише рука рисувальника» (Іздрик, Подвійний Леон).

У загальному мовознавстві відомо, а в художньому стилі досить поширено те, що порівняння може становити цілий текст, який «є, по суті, розкриттям основи порівняння, ознаки порівнюваних предметів», описаних у контексті [8]. Зображення почуття дискомфорту та розгубленості за допомогою порівняння його з кулькою, яка падає і мандрує різними закутками, дозволяє непрямо, асоціативно описати глибокі внутрішні розлади та страждання людини: *«Він випав із стихії реальності, як випадає із малечих невмілих рук яка-небудь кулька від щойно отриманої в подарунок гри і, закотившись під шафу, лежить там не помічена ніким, і всі даремно шукають під канапою, і під креденсом, і за порогом, присвічуючи спочатку сірниками й запальничками, а далі й ліхтариком -- великим армійським ліхтариком довоєнного зразка з тьмяним ебонітовим корпусом, - та все марно, не допомагають жодні втішання, і сльози котяться дитячим личком...»* (Іздрик, Подвійний Леон). Цей вид семантично та структурно більш складних графіків порівняння може містити більше ста марок для зв'язування скорочених речень. Стильовий потенціал цієї загальної порівняльної структури безмежний.

Порівняння відіграє важливу стилістичну роль у творах мистецтва. Теоретично стилістична функція - це очевидний потенціал мовної взаємодії в тексті, що забезпечує передачу, вираження теми логічного змісту вкладеного в неї твору, емоційність, оцінку та естетичну інформацію (визначено І. Арнольд) [3].

Отже, порівняння це троп, який полягає у поясненні одного предмета через інший, подібний до нього, за допомогою єднальних сполучників.

Simile («барвисте порівняння») - це стилістичне порівняння, яке утворюється за допомогою прийменників like (як) або as ... as (такий, як), для окреслення схожості або відмінності між двома об'єктами порівняння. Це

найпоширеніший стилістичний прийом, тому для увиразнення опису предмету або особи ми вдаємося до його використання.

Що стосується структурних та граматичних характеристик порівняння, то всі типи структур, які можуть бути використані в теорії порівнянь (сполучникові, безсполучникові; сполучникові різновиди з як, наче, неначе, ніби, мов; порівняння з компаративним ад'єктивом схожий, подібний; порівняння з прислівниками по-...и, по-...ому; порівняння, виражені орудним відмінком), найчастотнішою є класична сполучникова конструкція зі сполучниками як і ніби. Спостерігаємо одноразове використання застарілих варіантів порівняльної сполуки «як», оскільки їхня естетична функція полягає в стилізації мовлення та його урочистому забарвленні.

Метафоричні антропоморфні порівняння, виражені орудним відмінком, наділені особливими експресивними конотаціями, оскільки безсполучниковий зв'язок компонентів порівняльної конструкції сприяє їх більшій семантичній зрощеності й образній цілісності: *сліпим цуцням я тицявся в якісь глухі кути; лежати лантухом без сну* (Іздрик, Подвійний Леон...). У досліджуваних Іриною Арнольд прозових текстах зафіксовано таку оригінальну компаративну структуру, де об'єкт порівняння вводиться вкрапленням франкомовного звороту «а la», аналог українського «на зразок», який може бути вживаним у графічній формі мови оригіналу: *голомозий гуцул з вусами а la Shevchenko* (В. Єшкілев, Пафос). Звороти, побудовані за цією моделлю, не частотні та, як правило, є характеристиками предметів одягу, деталей зовнішності [41].

Певні типи фраз мають порівняльну семантику, наприклад дієслівні словосполучення, утворені моделлю дієприслівник + дієслово, де об'єкт порівняння представлений іменними прислівниками. Хоча за формою, структурою та граматиною ці фрази не є повним порівнянням, але з точки зору стилю, ми вважаємо, що їх можна легко довести, застосувавши стилістичні експериментальні прийоми: *метеорний стрибок* (Ю. Андрухович, Перверзія) - стрибати як метеор; *змійно полізли вгору* (Ю. Андрухович, Дванадцять Обручів)

- піднімаються, як змії. Ця комбінація є проявом законів економії мови або економії мовних зусиль та поєднанням додатків із порівняльним значенням. Художня мова Ю. Андруховича, Іздрика та В. Ешкілева сповнена прикладок, але не вся порівняльна своєю семантикою.

Отже, порівняння - це стилістичний прийом, який полягає у поясненні або виразненні окремої характеристики певного предмета за допомогою компаративної зв'язки з іншим. Воно складається з трьох компонентів, а саме об'єкта порівняння, основи порівняння та суб'єкта порівняння. Основними семантичними групами порівнянь, що використовуються у творах постмодерну є порівняння-характеристика риси зовнішності людини, порівняння-характеристика вдачі, порівняння-характеристика людської поведінки та дій взагалі, порівняння-ознаки рухів людини, порівняння-характеристика мовлення, порівняння-характеристики сміху, порівняння-характеристика почуттів, порівняння-ментальні характеристики. Важливість і функціональність порівняння полягає у загальній виразності та емоційній насиченості. У наступному підрозділі розглянемо основні стратегії перекладу порівнянь.

1.4. Стратегії перекладу порівнянь

Під перекладацькою стратегією розуміємо певний набір та послідовність усталених дій перекладача, що передбачають залучення відповідних когнітивних, мовленнєвих та креативних операцій, спрямованих на ефективне вирішення типових перекладацьких проблем. Відповідно під перекладацькою проблемою слідом за К. Норд [50], розуміємо фрагменти тексту оригіналу, що створюють об'єктивні й інваріантні перекладацькі мікрозавдання, які доведеться розв'язати кожному перекладачеві незалежно від рівня його підготовки задля продукування тексту перекладу бажаної якості. Дослідниця розглядає чотири основних типи перекладацьких проблем:

1) проблеми прагматичного характеру, пов'язані з продукуванням тексту перекладу, який повною мірою реалізує авторський намір та викликає реакцію у цільової аудиторії, ідентичну тій, що має спостерігатися у реципієнтів тексту мовою оригіналу;

2) проблеми стилістичного характеру, розв'язання яких націлене на адекватне та еквівалентне відтворення засобами мови перекладу різноманітних стилістичних прийомів, у тому числі порівнянь, та жанрово-стильових рис тексту оригіналу, спрямованих на його увиразнення й ідентифікацію приналежності до певного жанру й типу тексту;

3) проблеми соціокультурного характеру, викликані відмінностями та лакунами у культурному полі представників різних мовних спільнот. Експліцитно пов'язані з відтворенням одиниць вимірювання, формул ввічливості та звертання, власних назв і реалій тощо, а також імпліцитно спровокованих відмінностями соціокультурних стереотипів;

4) проблеми мовного характеру, зумовлені розбіжностями мов на лексичному, граматичному та синтаксичному рівнях.

Коли мова йде про порівняння, як стилістичний прийом, покликаний розкрити внутрішній світ та комунікативний намір автора художнього твору, що репрезентує певний культурний пласт та епоху й безпосередньо реалізуються шляхом підбору й вживання відповідних мовних засобів, маємо всі підстави стверджувати, що його адекватне та еквівалентне відтворення при перекладі вимагає від перекладача розв'язання перекладацьких проблем кількох типів одночасно.

На думку П. Піріні [20], усі порівняння можна перекласти з англійської за допомогою таких стратегій:

1) буквальний переклад, тобто збереження та відтворення мовою перекладу того самого об'єкта порівняння;

2) використання різних перекладацьких трансформацій (узагальнення, синонімічна /антонімічна заміни тощо), коли оригінальний об'єкт мовою оригіналу замінюється іншим об'єктом в мові перекладу;

3) звуження порівняння до його фактичного змісту (за допомогою компресії);

4) збереження у мові перекладу того самого об'єкту порівняння, що й в мові оригіналу, експлікуючи при цьому основу для створення порівняльної конструкції (за рахунок додавання або подекуди навіть описового перекладу);

5) використання зноски або анотації до перекладу замість адаптації тексту до мови перекладу або додавання порівняння;

б) випущення порівняння.

Спираючись на свої дослідження, Король Т. Г. та Денисенко В.С. [20] виділяють наступні види перекладацьких стратегій:

1) Остаточна та повна втрата порівняльної конструкції у тексті мовою перекладу.

2) Втрата порівняльної конструкції з повною втратою образності та асоціативності значення при перекладі.

3) Трансформація порівняння у метафору.

4) Трансформація порівняння в епітет.

Отже, до найпродуктивніших стратегій відтворення порівнянь при перекладі належать: буквальний переклад, додавання та випущення порівнянь та додавання уточнень. Наступними кроками нашого дослідження стане аналіз порівнянь, що використовуються у 35 реченнях тексту російського перекладу а 27 разів у тексті українського перекладу роману П. Гоукінз «Дівчина у потягу», а також визначення домінуючих стратегій для їх перекладу українською й російською мовами.

Висновки до розділу 1

Стилістичний прийом визначається як спосіб організації висловлювання або цілого тексту, який сприяє створенню ефекту виразності. Під виразністю

мови розуміємо певний атрибут, який підтримує увагу реципієнта та викликає його емоційну емпатію до художнього твору. Найчастіше стилістичні прийоми використовуються в текстах художнього стилю, та поділяються на ті, які використовуються на фонетичному, лексичному, синтаксичному та морфологічному рівні. Основною стилістичною функцією порівняльної структури в постмодерністській прозі є експресивні характеристики людини, вираження гуманітарних і світоглядних поглядів автора, вираження оцінки та ставлення зображуваних подій та персонажів. Порівняння також використовується як мовна гра, як не дивно, іноді для смішного порівняння семантично несумісних та віддалених тем.

Переклад реалізується як процес міжмовної та міжкультурної комунікації, у якому перекладач, аналізуючи та трансформуючи текст мовою оригіналу, створює інший текст мовою реципієнта, який замінює оригінальний текст у культурі, для якої здійснюється переклад. Художній переклад - один із найкращих проявів взаємодії між літературою (а отже, і між культурами).

Одним із найбільш поширених творів у художній літературі та основою нашого дослідження є роман.

У першому розділі розкривається поняття порівняння як художнього засобу та стратегій його перекладу у художніх творах. Порівняння - це художній троп, в основу якого покладено уточнення та виокремлення певних ознак одного предмета за допомогою компаративної зв'язки з іншим. Найпоришеніші складнощі перекладу порівнянь полягають саме в: проблемах прагматичного, стилістичного, соціокультурного та мовного характерів. Подальші дослідження у магістерській роботі проведені на основі виокремлених П. Піріні стратегій перекладу, а саме: буквальный переклад, використання різних перекладацьких трансформацій (узагальнення, синонімічна /антонімічна заміни тощо), коли оригінальний об'єкт мовою оригіналу замінюється іншим об'єктом в мові перекладу, звуження порівняння до його фактичного змісту, збереження у мові перекладу того самого об'єкту порівняння, що й в мові оригіналу, додаючи

уточнення та пояснення, використання зноски або анотації до перекладу, випущення порівняння.

РОЗДІЛ 2. РОЛЬ ТА МІСЦЕ ПОРІВНЯНЬ В РОМАНІ П. ГОУКІНЗ «ДІВЧИНА У ПОТЯГУ»

2.1 Індивідуальний письменницький стиль П. Гоукінз

Пола Гоукінз - британська письменниця, яка народилася в Зімбабве 26 серпня 1972, найвідоміша своїм романом, психологічним трилером, «Дівчина у потягу» (2015), що стосується тем домашнього насильства, алкоголізму та наркоманії [40] [45]. У 2016 році за його мотивами було знято фільм за участі Емілі Блант [46]. Другий трилер-роман Гоукінз «У воду» вийшов у 2017 році [40].

Гоукінз народилася й виросла у Солсбері, Родезія (нині Хараре, Зімбабве). Її батько був професором економіки та фінансовим журналістом. Перш ніж переїхати до Лондона в 1989 році у віці 17 років, Гоукінз відвідувала школу Арунделя, Хараре, Зімбабве, а потім навчалася в Колінгемському коледжі, незалежному коледжі в Кенсінгтоні у Західному Лондоні [40]. Гоукінз вивчала філософію, політику та економіку в коледжі Кебл, Оксфордський університет [37]. У той час вона проводила багато часу сама в лондонських приміських поїздах, «жахливо нещасна та відчужена», подорожуючи від дому до коледжу та назад, огорнута своїми власними фантазіями. На свій подив вона потрапила в Оксфорд, щоб вивчати політику, філософію та економіку, вразивши на співбесіді своїми знаннями про міжнародний розвиток. В університеті, поряд з тисячами інших вирваних з життя підлітків, Гоукінз нарешті почала почуватися на своєму місці.

Після закінчення університету вона влаштувалася на посаду фінансового журналіста слідом за батьком. Це був ідеальний спосіб поєднати здобуті знання з письменницькими амбіціями. Однак, Пола ніколи не хотіла бути фінансовим журналістом. Подібний вибір лише свідчить про те, що вона йшла шляхом найменшого опору. Вона працювала журналістом у газеті The Times, звітуючи про бізнес. «Я була така самотня, застрягла вдома, у мене не було друзів», -

згадує вона. «Отже, я почала писати ці справді погані романи.» Скільки? «Значно більше десятка. Я б написала близько 10 000 слів одного роману, а потім кинула б його і почала б щось інше». Завдяки цьому їй вдалося відшліфувати майстерність у створенні діалогів та лаконічність викладу. «Мене постійно редагували», - згадує вона. «Основною задачею було написання та продаж нових творів. Щоб утримати аудиторію на гачку, мої твори мали розкривати актуальні теми та зацікавлювати читача з самого першого речення. Я пам'ятаю, як я вивчала, що писали інші письменники, і змушувала себе запам'ятати, як вони це робили». Це був шлях, яким Пола йшла протягом 15 років. Шлях зі своїми цікавинками: розслідування гучних подій у Болгарії, Румунії та Україні. Вона була молододу жінкою-репортером, і це дало їй можливість відвідати різні країни задовго до того, як останні відкрили свої двері для туристів.

Наступний етап у розвитку кар'єри Гоукінз настав, коли до неї звернулися за написанням популярної книги для жінок про особисті фінанси, яка вийшла друком у видавництві «Пінгвін» у 2007 році під назвою «Богиня грошей: Повна фінансова зміна». Цей наповнений корисною інформацією, зрозумілий для всіх твір привернув увагу редакторів до творчості письменниці.

Насправді Полі завжди подобалося писати художню літературу, творче письмо - у дитинстві в школі - вигадування історій. Це було те, що добре виходило і приносило задоволення. Як згадує Пола в інтерв'ю, вона не мала наміру перетворити це на кар'єру, тож пішла у журналістику. Вона завжди занотовувала певні речі, проте нікому їх не показувала. Лише у тридцять років авторка вирішила перевірити чи справді може заробити на цьому.

На літературну кар'єру Поли Гоукінз великий вплив справила її улюблена авторка Кейт Аткинсон, котра, на думку Поли, є генієм фантастики та художньої криміналістики.

Під псевдонімом Емі Сільвер Пола писала романтично-комедійні романи. Це було завдання від редактора, та, не дивлячись на те, що це не було покликом серця, романи виходили дуже цікаві для аудиторії читачів. Незважаючи на

гарний результат, цей жанр ніколи насправді не був цікавим для самої авторки. У процесі написання її історії ставали все темнішими і темнішими. І все більше і більше дивних речей відбувалося з героями її книг. Стало очевидним те, що авторка прагне до більш загадкових історій. Трилери та художня криміналістика як жанр не всім до вподоби, проте це та історія, яка зачаровує та поглинає з перших сторінок. Романтична комедія завжди була для авторки чимось тимчасовим, до того ж, не користувалася таким попитом, як більш темні та таємничі романи [46].

Її найпопулярніший роман «Дівчина у потягу» (2015) - складний трилер, у якому переплітаються теми домашнього насильства, алкоголізму та наркоманії [40]. Написання роману зайняло у Гоукінз шість місяців. Під час написання роману авторка була у скрутному фінансовому становищі. Їй довелося позичити у батька гроші та присвятити цілі півроку щоденної неперервної роботи для закінчення твору. Відчайдушно бажаючи заробити власні кошти та укласти договір з продажу книги, Гоукінз попросила свого агента надіслати рукопис видавцям ще до його завершення, тим самим створивши війну торгів. Роман був адаптований до фільму в 2016 році [46]. У листопаді 2016 року Пола Гоукінз була внесена до списку 100 жінок BBC [37].

Пола зачарована тим, як працює пам'ять. У книзі «Дівчина у потягу» приділяється увага спогадам людей, часто з дитинства, які формують їхнє світосприйняття та поведінку. Цікавим є те, що коли ці спогади обговорюються з іншими учасниками події, виявляється, що вони не пам'ятають ні того дня, ні того інциденту або взагалі розглядають ситуацію з кардинально іншого боку. Часто ми не звертаємо уваги на подібні ситуації, і саме це наштовхнуло авторку задуматись над тим, що людина може запам'ятати якусь подію, яка вплинула на її особистість, проте це не є правдивою історією. Мабуть, у кожного є такі випадки або неправильна інтерпретація певної події з дитинства. Тож авторка вирішила, що це чудова основа для написання роману, яку слід взяти до уваги.

Гоукінз сама мала певні проблеми із пам'яттю, проте не такі суттєві, як у героїни її роману. Вона пам'ятала безглузді суперечки зі своїми батьками та була дуже здивована, коли ті навідріз заперечували їх. Ще більшим поштовхом до вивчення даного феномену стало читання есе невролога Олівера Сакса, в якому описувалися його дитячі переживання під час бліцу в Англії. Він чітко пам'ятав, як біля будинку впала бомба, але в більш дорослому віці дізнався, що він не знаходився там у момент її падіння, а лише чув про це. Це було сильним здивуванням для нього, адже він чітко пам'ятав усі подробиці того дня. Це саме той випадок, коли чуєте історію протягом всього життя, і настільки яскраво її уявляєте, що здається, ніби ви були учасником тих подій.

Ідея самого роману з'явилася завдяки величезній кількості поїздок на поїздах, які довелося здійснити самій Полі. Вона завжди думала, як цікаво було б, якби ви насправді ми мали можливість стати свідком чогось незвичайного. Ви дивитесь на ці будинки, і більшу частину часу ніколи не бачите людей; ви бачите речі, які, викликають нові образи в уяві - наприклад, іграшки в задньому саду, - і це дає початок для нових думок.

Пола читала книгу про затемнення свідомості та жахливі вчинки людей під впливом алкоголю та їй стало цікаво використати це у своєму новому романі. Вона зосередилась на вивченні людей, що страждали від алкоголізму тривалий час та виокремила що це принципово змінює почуття провини й відповідальності. Якщо людина не пам'ятає, як щось робила - вона не може повною мірою відчути сором або провину за скоєні вчинки або навпаки в деяких випадках ви відчуваєте відповідальність за речі, які не були вашою виною. Пола вважає, що це цікава справа, з якою можна пограти.

Головний персонаж роману, Рейчел, переконується у тому, що те, що вона побачила, є ключем до розгадки таємниці зникнення жінки, про життя якої вона фантазувала. Початкова ідея полягала в тому, що хтось став свідком акту насильства, але потім авторка відійшла від цього і вирішила, що хоча, щоб це було щось ще неоднозначніше.

Рейчел - це той персонаж, якого Пола створювала у своїй голові найдовше. Вона почала писати ще одну книгу ще до того, як завершила написання “Дівчини у потягу”, і у неї виник образ для цього персонажа. Пола спершу навіть не дала ім'я для нового образу, та кликала її як “п’яна дівчина”. Через те, що образ Рейчел виник в уяві Поли ще задовго до початку роботи над романом “Дівчина у потягу”, письменниця відчування найбільшу близькість та розуміння саме з цим персонажем.

З самого початку Гоукінз збиралася писати про Рейчел і Меган, і тоді, коли її редактор запропонував додати ще когось, Анна стала очевидним вибором. Пола могла обрати когось із чоловіків, але, вирішила, що цікавіше будувати сюжет навколо трьох жінок. Їй подобалася триангуляція в романі, і той факт, що всі вони судять одна одну і вибудовують припущення одна про одну, і читачі також можуть брати у цьому участь та вирішувати, чию точку зору підтримувати. Це збалансувало роман. Якщо б Пола вирішила написати роман з точки зору опису подій чоловіками, він мав би зовсім інакший, менш емоційний зв'язок із читачем.

Одним із ключових моментів роману став взаємозв'язок між Анною та Рейчел. Незважаючи на те, що вони обидві бачать одне одного як абсолютні протилежності та вороже ставляться одна до одної, у них величезна кількість спільних моментів. Основними з них є питання материнства та кар'єри, що є найбільш поширеною дотичною темою для жінок їхнього віку.

Слід наголосити, яким майстерним письменником є Пола Гоукінз. Адже завжди існує спокуса, коли бестселер набуває майже міфічного статусу, принизити літературні здібності автора - як це було з Еріка Леонард Джеймс (це він чи вона?), Джеффри Арчер та Деном Браун. Однак, Гоукінз працює на іншому рівні, з чудово продуманими реченнями, повністю відкритими та зрозумілими читачеві персонажами, спонукаючим до думок діалогом та вбивчим сюжетом, що переплітає різні три погляди та дві часові лінії, і на кожному кроці вдається залучити і заплутати читача аж до смачної розв'язки. Цей рівень майстерності є

знаком того, хто піклується про своє творіння, і є показником довгої та кропітливої роботи над твором.

Дебютний трилер Поли «Дівчина у потягу» був опублікований Transworld у твердій обкладинці Doubleday у січні 2015 року та увійшов до топ-5 фантастичних твердих перекладів з моменту початку записів. У Великобританії "Дівчина у потягу" стала бестселером оригінальної художньої літератури 2015 року. Була продано понад 4,3 мільйона примірників. Книга побила рекорд за всю кількість тижнів на першому місці рейтингу Nielsen BookScan для оригінальної художньої літератури [37]. У США "Дівчина у потягу" очолювала список бестселерів New York Times протягом 21 тижня. Лише в США було продано понад 8 мільйонів примірників. «Дівчина у потягу», відхід від романтики та відкриття темних тем алкоголізму та домашнього насильства, мала надзвичайний комерційний та критичний успіх. Похваливши майстерно намальованих персонажів та унікальну структуру роману, критики допомогли перенести «Дівчину у потягу» до списку бестселерів у всьому світі. Через рік після публікації в 2015 році режисер Тейт Тейлор зняв кінострічку за мотивами роману з Емілі Блант у ролі Рейчел Уотсон, Хейлі Беннет в ролі Меган Хіпвелл, Ребекки Фергюсон в ролі Анни Уотсон і Джастіна Тера в ролі Тома Уотсона. Екранізація фільму «Дівчина у потягу», випущена DreamWorks Pictures з Емілі Блант у головній ролі, вийшла у вересні 2016 року. Роман також був адаптований для аудіокниги "Радіо 4" перед сном у липні 2015 року.

Остання книга Поли "Під водою" була опублікована в травні 2017 року. Вона стала бестселером "Sunday Times" та "NYT No1" і продана у 4 мільйони примірників по всьому світі. Роман також був адаптований для книги "Радіо 4" перед сном у травні 2017 року.

Роман "Дівчина у потягу" викликав захоплення у літературних колег Поли: «Дійсно чудовий роман-напруга. Тримав мене майже всю ніч. Оповідач-алкоголік видався досконалим» - Стівен Кінг

«Захоплююче, захоплююче - першокласний трилер і компульсивне читання» - С. Дж. Ватсон

«Гоукінз чудово справляється з напругою, перегризаючи спогади Рейчел, доки ми, як наш сардонічний, гірко-чесний оповідач, насправді не впевнені, що взагалі хоче знати, що сталося. Трилерній сцені доведеться покращити свою гру, якщо цього року вона прагне відповідати Гоукінз» - Елісон Флуд.

«Дівчина у потягу була настільки захоплюючою, напруженою і шалено непередбачуваною, що всмоктувала весь мій день. Я просто не могла його відкласти. Не пропустити!» - Тесс Геррітсе.

«Яка група персонажів, яка ситуація, яка книга! Це Альфред Хічкок для нового покоління та нової ери» - Террі Хейс.

«Майстерно написаний і надзвичайно захоплює. Помірковані структура та темп розвитку «Дівчина у потягу» не змусять вас сісти на край, але завдяки спритній, емпатичній характеристиці Гоукінз ви зможете замислитись над цією болючою, спонукальною до роздумів історією про силу пам'яті та небезпеку задрості». - Кімберлі МакКрайт.

Отже, роман «Дівчина у потягу» став справжнім рушієм у письменницькій кар'єрі Поли Гоукінз. Рівно через рік після першої публікації книга посіла позицію номер 1 у Великобританії (у твердій обкладинці), США (тверда обкладинка та електронна книга) та Канаді. Роман було продано у кількості 23 мільйони примірників по всьому світі, у понад п'ятдесяти країнах світу та перекладений сорока шістьма мовами. Українською та російською мовами читачі побачили роман завдяки перекладам Інни Паненко у 2016 році та Віктора Антонова у 2015 році відповідно.

2.2 Кількісний та якісний аналіз порівнянь з роману «Дівчина у потягу»

Шляхом дослідження та аналізу роману Поли Гоукінз англійською, українською та російською мовами було виокремлено 35 порівнянь, які підлягали подальшому кількісному та якісному аналізу (Табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Порівняння з роману та їхні переклади українською й російською мовами

№	Текст оригіналу	Переклад українською	Переклад російською
1	I watch these houses roll past me like a tracking shot in a film.	Я, притиснувши лоба до вікна, дивлюся, як ці домівки проносяться повз, немов панорама у фільмі.	Я смотрю на проплывающие мимо окна, будто мелькают кадры, снятые с движущейся операторской тележки.
2	He is kind and strong, everything a husband should be.	Він добрий і сильний - саме таким а має бути чоловік.	Он добрый и сильный, каким и должен быть настоящий муж.
3	There is a lump in my throat as hard as a pebble, smooth and obstinate.	У горлі став клубок, мов гладкий камінець, який не можна оминуть.	У меня в горле стоит комок, гладкий и твердый, как галька.
4	Sitting here in the morning, eyes closed and the hot sun orange on my eyelids.	Коли вранці сиджу вдома із заплющеними очима, спекотне сонце забарвлює в помаранчевий колір мої повіки.	Сидя здесь утром с закрытыми глазами и чувствуя, как горячий апельсин солнца греет веки.

5	I can't just sit here, watching the trains, I'm too jittery, my heartbeat feels like a flutter in my chest, like a bird trying to get out of a cage.	Не можу просто сидіти та спостерігали за потягами. Я надто збуджена, моє серце несамовито калатає, немов пташка, яка намагається вирватися з клітки.	Я не могу просто так сидеть, наблюдая за поездами, я слишком нервничаю, и сердце трепещет в груди, будто птица, пытающаяся вырваться из клетки на волю.
6	I am exhausted, my head thick with sleep.	Я виснажена, голова важка від сну.	Я чувствую себя абсолютно разбитой, голова после сна тяжелая, будто налита свинцом.
7	I feel a real sense of disappointment, I feel as though I have been cheated.	Я відчуваю справжнє розчарування, у мене таке відчуття, ніби мене ошукали.	Я чувствую такую глубокую обиду, как будто меня жестоко обманули.
8	Every single window has been opened and yet, even while we're moving, the carriage feels airless, a locked metal box.	Відчинені всі вікна, проте, навіть коли ми рухаємось, у вагоні нічим дихати, наче замкнена металева коробка.	Все окна открыты, но даже при движении поезда ощущение такое, будто мы заперты в душной металлической камере.
9	I was obsessing this morning about Jess and Jason, about what she'd done and how he would feel, about the confrontation they would have when he found out and his world, like mine, was ripped apart.	Цілий ранок у мене не йшли з голови Джесс та Джейсон, її вчинок. Що він відчуватиме? Як сваритимуться, коли він, як я сама, дізнається, що його власний світ розлетівся на уламки.	Я не могла выбросить из головы Джесс и Джейсона, ее поведение и его реакцию, скандал, который неизбежно разразится, когда он узнает, что мир, в котором он жил, рухнул, совсем как мой в свое время.

Продовження таблиці 2.1

10	She sat stead-fast and unmoveable in the living room.	Залишалася непохитно сидіти у вітальні.	Она сидела в гостинной стойко и непоколебимо, будто часовой на посту.
11	My upper arms bear more worrying marks, dark, oval impressions that look like fingerprints.	Більше непокоять синці на передпліччі: темні, овальні відбитки, схожі на сліди від пальців.	На руках синяки не такие безобидные - они темные и продолговатые, как следы от захватов.
12	I like it out here, it's cathartic, cleansing, like an ice bath.	Мені подобається назовні,цей льодяний дощ несе очищення.	Мне здесь нравится, это как очищение, как ледяная купель.
13	Scott will come and haul me inside soon anyway, he'll wrap me in blankets, like a child.	Невдовзі повернеться Скотт та заштовхає мене всередину, закутає в ковдри, мов дитину.	Все равно скоро придет Скотт, затащит в дом и укутает в одеяло.
14	I was still young, there was still plenty of time, but failure cloaked me like a mantle, it overwhelmed me, dragged me under and I gave up hope.	Я все ще була молодою, попереду багато часу, але ця невдача закутала мене, мов у мантію. Невдача мене пригломошила, потягнула на дно, я втратила надію.	Я была еще молода, впереди было так много времени, но неудача накрыла меня с головой, будто саван, отравила все вокруг, выбила почву из-под ног, и я перестала надеяться.

15	That's what I've taken from the therapy sessions: the holes in your life are permanent. You have to grow around them, like tree roots around concrete; you mould yourself through the gaps.	Саме це я усвідомила з сеансів психотерапії: порожнечі у твоєму житті залишаються назавжди. Людина повинна рости навколо них, на кшталт коренів дерев навкруги бетону, прилаштовуватися крізь ці отвори.	Мои психотерапевтические сеансы научили меня одному: эти бреши в жизни навсегда. Нужно научиться расти, обволакивая их, подобно растениям, обвивающим стеблями бетонные строения.
16	I can hear his breathing on the other end of the line; it sounds short, quickened, as though he's afraid.	Чую його дихання на тому кінці лінії: переривчасте, прискорене, ніби він наляканий.	Я слышу его дыхание в трубке - короткое и прерывистое, - как будто ему страшно.
17a 176	And Scott seems to radiate warmth; lying next to him is like lying next to a fire.	І Скотт ще, здається, так і випромінює жар; лежати поряд з ним, мов перебувати поряд з полум'ям.	И от Скотта исходит жар; лежа рядом с ним, я чувствую себя, как у печки.
18	Really cold, my teeth chattering in my head, my whole body shaking. The house feels like it's shaking too, the wind screaming, tearing at the slates on the roof.	По-справжньому холодно, клацають зуби, усе тіло тремтить. Здається, що й весь будинок здригається, вітер свище, відриваючи шифер з даху.	Холодно по-настоящему: зубы стучат, а тело бьет дрожь. Кажется, что и дом сотрясает дрожь, а ветер, яростно воя, пытается сорвать с крыши листы шифера.

Продовження таблиці 2.1

19	The silence ringing in my ears sounded like voices.	У вухах гула тиша, немов голоси.	Тишина звенела в ушах так громко, що стала походити на голоса.
20	There is a sheen of sweat on his forehead and his upper lip, and he shivers as though with fever.	На чолі та верхній губі - краплі поту, він весь тремтить, мов у гарячці.	На лбу и над верхней губой у него блестят капельки пота, а тело бьет мелкая дрожь, как при высокой температуре.
21	It's like a sweatbox.	Тут справжня душогубка.	Тут душно, как в парилке.
22	I catch sight of myself in the hallway mirror, my face pale and my lips stained dark red with wine.	Я потайки кидаю на себе погляд у дзеркало в коридорі: обличчя бліде, губи в темно-червоному вині.	Я бросаю взгляд в зеркало и вижу, что я бледная как полотно, а на губах у меня следы красного вина.
23	I don't pull my arm away, I let his fingers dig into my flesh, and I try to speak clearly and calmly.	Я не забираю руки - нехай його пальці занурюються в мою плоть - і намагаюся говорити чітко та спокійно.	Я не пытаюсь выдернуть руку, чувствуя, как он сжимает ее, словно клещами, и отвечаю спокойно и четко.
24	To have my hopes raised and dashed again, it's like cold steel twisting in my gut.	Тільки-но замерехтіла надія і знову розбилася вщент, у нутрощах холодне лезо повертається.	Только начать питать надежду и тут же ее лишиться - это все равно что получить удар ножом в живот.

25	I'm looking at her, but I'm not really seeing her, not seeing anything but darkness, not hearing anything but a roaring in my ears, like the sea, or a plane right overhead.	Я дивлюсь на неї, але її не бачу, бачу лише темряву, нічого не чую - лише шум у вухах, ніби море гуде, або над головою злітає літак.	Я смотрю на нее и ничего не вижу - глаза застилает черная пелена, а в ушах стоит рев, как бывает во время шторма или когда над головой низко пролетает реактивный самолет.
26	I don't want to hear him beg, don't want to listen to the whine in his voice, the self-pity. Not when my throat still feels like someone's pouted acid down it.	Не бажаю чути його вмовляння, чути його скиглення, цю жалість до себе. Тільки не зараз, коли в горлі досі таке відчуття, наче кислоти ковтнула.	Я не хочу слышать, как он юлит, не хочу слышать мольбу в его голосе и жалость к себе. У меня для этого слишком болит горло, будто кто-то влил в него кислоту.
27	But then his demeanour changes again. It's like clouds scudding across the sky, now dark, now light.	Але потім його поведінка знову змінюється. Мов хмари, що мчать небом: щойно була темрява, тепер світло.	Но затем он снова меняется. Его поведение похоже на облака, плывущие по небу: то темные, то светлые.
28	You're like one of those dogs, the unwanted ones that have been mistreated all their lives.	Ти схожа на одного з тих собак, нікому не потрібних, з якими все життя погано поводитися.	Ты - как ненужная собачонка, которую шпыняют всю жизнь.
29	I heard a woman screaming, making a horrible noise, I thought someone was being murdered.	... коли почула жіночий крик. Вона так страшенно волила, що мені здалося: когось вбивають.	Вдруг услышала пронзительный женский крик - будто кого-то убивают.

Продовження таблиці 2.1

30	I feel so much better, as if anything is possible	Відчуваю себе набагато ліпше, якщо таке взагалі можливо	Я чувствую себе намого лучше, как будто теперь возможно все.
31	Ben never got as far as Paris	Бен ніколи так і не дістався Парижа	Бен так и не добрался не то что до Парижа, но даже до Кембриджа
32	All those plans I had— photography courses and cookery classes—when it comes down to it, they feel a bit pointless, as if I’m playing at real life instead of actually living it.	Усі плани, які я вигадувала - курси фотографів і кулінарні курси, - правду кажучи, вони виявляються безглуздими, ніби я граю у справжнє життя, натомість щоб просто жити.	Все эти планы, что я себе насочиняла — курсы фотографии и уроки кулинарного мастерства, — на деле оказываются довольно бессмысленным занятием, как если бы я играла в реальную жизнь вместо того, чтобы в ней жить.
33	I feel as though I’m breathing through a mask.	Таке відчуття, ніби дихаєш крізь маску	Мне кажется, что я дышу через маску
34	I opened the first one and drank it as fast as I could	Відкрила першу пляшанку й поспіхом випила	Открыла одну и быстро выпила
35	No skip in my step	Нікуди не поспішаю	Иду туда как на каторгу

Без сумніву, об’єкт порівняння є найвиразнішим та найкрасномовнішим складником цього стилістичного прийому. Найбільш поширеними в аналізованому творі є такі об’єкти порівняння, які автор використовує для опису кількох тем:

- 1) природа та погодні умови (23% від загальної кількості, 8 порівнянь):

- *Sitting here in the morning, eyes closed and the hot sun orange on my eyelids.*

- *I stop at the corner and peer into the underpass. That smell of cold and damp always sends a little shiver down my spine, it's like turning over a rock to see what's underneath: moss and worms and earth.*

- *I like it out here, it's cathartic, cleansing, like an ice bath.*

- *That's what I've taken from the therapy sessions: the holes in your life are permanent. You have to grow around them, like tree roots around concrete; you mould yourself through the gaps.*

- *I'm looking at her, but I'm not really seeing her, not seeing anything but darkness, not hearing anything but a roaring in my ears, like the sea, or a plane right overhead.*

- *But then his demeanour changes again. It's like clouds scudding across the sky, now dark, now light.*

2) тварини (6% від загальної кількості виокремлених порівнянь [12]):

- *I can't just sit here, watching the trains, I'm too jittery, my heartbeat feels like a flutter in my chest, like a bird trying to get out of a cage.*

- *You're like one of those dogs, the unwanted ones that have been mistreated all their lives.*

3) почуття (34% від загальної кількості аналізованих порівнянь - 12):

- *I feel so much better, as if anything is possible.*

- *Worse than that, I felt uncomfortable, as if I was intruding.*

- *All those plans I had - photography courses and cookery classes - when it comes down to it, they feel a bit pointless, as if I'm playing at real life instead of actually living it.*

- *I feel a real sense of disappointment, I feel as though I have been cheated.*

- *I can hear his breathing on the other end of the line; it sounds short, quickened, as though he's afraid.*

При розгляді відсоткового відношення стратегій щодо розподілу на частки порівнянь за їхнім об'єктом, створена візуалізація у вигляді діаграми (Рис. 2.1).

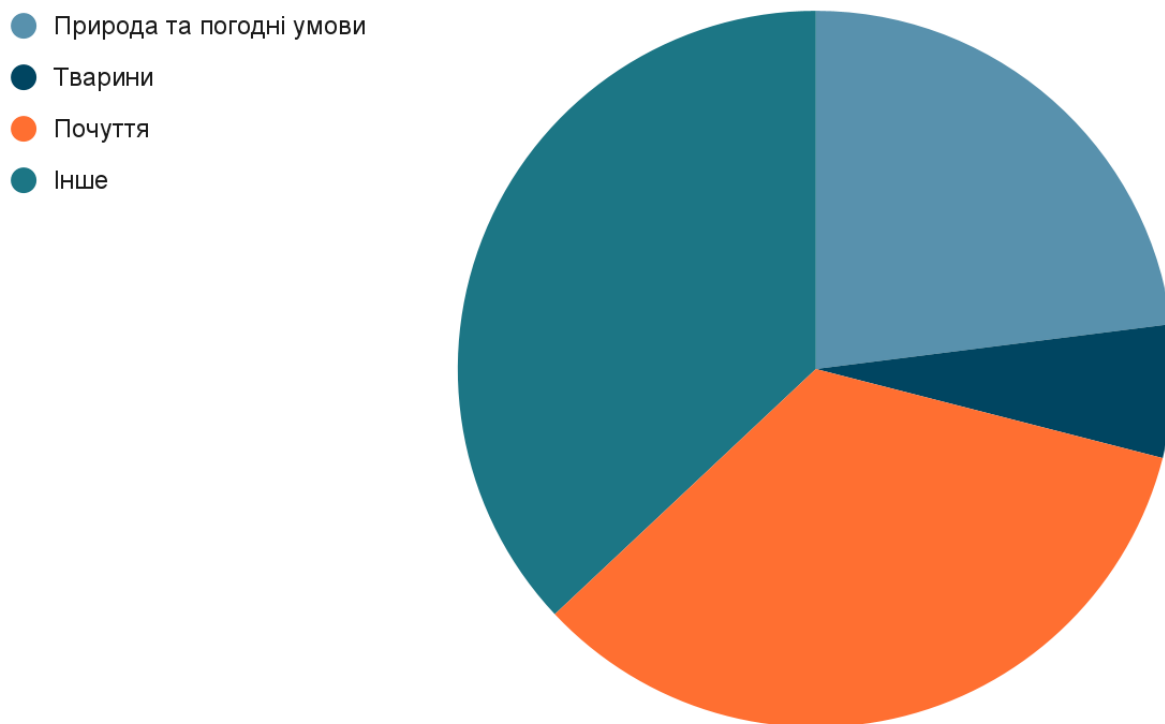

Рис. 2.1. Семантичний розподіл об'єктів порівняння в аналізованому творі

Першою із використаних стратегій перекладу розглянемо додавання порівняння у речення при інтерпретації тексту мовою перекладу. У перекладі тексту українською та російською мовами перекладачі не рідко вдаються до прийому додавання. Відсоток досліджених речень з використанням цього методу складає 20% (7 з 35 речень). Цей метод полягає у додаванні до тексту перекладу лексичних елементів, що відсутні в тексті оригіналу, з метою адекватного відтворення його змісту засобами мови перекладу та/або дотримання мовленнєвих і мовних норм перекладу. Наприклад:

А) He is kind and strong, everything a husband should be [49]. - Він добрий і сильний - саме таким і має бути чоловік [12]. - Он добрый и сильный, каким и должен быть настоящий муж [11].

У варіанті перекладу російською мовою перекладач додає порівняння «*каким и должен быть настоящий муж*» задля увиразнення уявлення героїні роману про описаного персонажа.

B) Sitting here in the morning, eyes closed and the *hot sun orange* on my eyelids. [49] - Коли вранці сиджу вдома із заплющеними очима, *спекотне сонце* забарвлює в помаранчевий колір мої повіки. [12] - Сидя здесь утром с закрытыми глазами и чувствуя, как *горячий апельсин солнца* греет веки. [11].

У даному випадку простежуємо буквальний переклад і збереження образності та додавання порівняння перекладачем у варіанті російською мовою та появу нової метафори в українській версії перекладу.

C) I am exhausted, my head thick with sleep. [49] - Я виснажена, голова важка від сну.[12] - Я чувствую себя абсолютно разбитой, голова после сна тяжелая, *будто налита свинцом*. [11]

У варіанті С чітко виражене доповнення речення у російському варіанті перекладу шляхом додавання порівняння «*будто налита свинцом*», якого не було у тексті оригіналу.

D) I heard a woman screaming, making a horrible noise, I thought *someone was being murdered*. [49] - ... коли почула жіночий крик. Вона так страшенно волала, що мені здалося: *когось вбивають*. [12] - Вдруг услышала пронзительный женский крик - *будто кого-то убивают*. [11]

У цьому прикладі також можемо спостерігати додавання порівняння «*будто кого-то убивают*» у російському варіанті перекладу.

E) I catch sight of myself in the hallway mirror, my face pale and my lips stained dark red with wine. [49] -Я потайки кидаю на себе погляду дзеркало в коридорі: обличчя бліде, губи в темно-червоному вині. [12] - Я бросаю взгляд в зеркало и вижу, что я *бледная как полотно*, а на губах у меня следы красного вина. [11]

Додавання порівняльної конструкції «*бледная как полотно*» у російському варіанті перекладу використано перекладачем для увиразнення художності у тексті.

F) I don't pull my arm away, I let his fingers dig into my flesh, and I try to speak clearly and calmly. [49] - Я не забираю руки - нехай його пальці занурюються в мою плоть - і намагаюся говорити чітко та спокійно. [12] - Я не пытаюсь выдернуть руку, чувствуя, как он сжимает ее, словно клещами, и отвечаю спокойно и чётко.[11]

Яскравий приклад додавання деталей до контексту речення спостерігається при порівнянні перекладу речення «*She sat steady and unmoveable in the living room.*» [49]. У російському варіанті перекладу речення відтворено як «Она сидела в гостинной стойко и непоколебимо, будто часовой на посту.»[11], де чітко простежується розширення речення шляхом додавання порівняння задля увиразнення контексту перекладеного речення. Таку ж стратегію перекладу використано ще в одному прикладі: I'm looking at her, but I'm not really seeing her, not seeing anything but darkness, not hearing anything but a roaring in my ears, like the sea, or a plane right overhead.[49] - Я дивлюсь на неї, але її не бачу, бачу лише темряву, нічого не чую - лише шум у вухах, ніби море гуде, або над головою літає літак.[12] - Я смотрю на нее и ничего не вижу - глаза застилает черная пелена, а в ушах стоит рев, как бывает во время шторма или когда над головой низко пролетает реактивный самолет[11].

У наступному прикладі перекладачі використовують метод еквівалентного перекладу задля донесення сенсу виразу «*No skip in my step*»[49]. У разі буквального перекладу довелося б використати вираз «Крокую неохоче» «Плетуся», «Иду далеко не вприпрыжку». Проте перекладач українською вирішив акцентувати увагу на швидкості ходи: «*Нікуди не поспішаю*»[12], у той час, як «*Иду туда, как на каторгу*»[11] за допомогою додавання порівняльної конструкції зосереджує увагу читача на відсутності бажання рухатися в заданому напрямку, що впливає на швидкість руху також.

Наступним проаналізуємо варіант трансформації порівнянь при перекладі тексту за допомогою їх випущення або втрати. Загалом було зафіксовано 8 таких випадків, що становить 23% від загальної кількості проаналізованих

конструкцій. Наприклад: *I was obsessing this morning about Jess and Jason, about what she'd done and how he would feel, about the confrontation they would have when he found out and his world, like mine, was ripped apart.*[49] - Цілий ранок у мене не йшли з голови Джесс та Джейсон, її вчинок. Що він відчуватиме? Як сваритимуться, коли він, як я сама, дізнається, що його власний світ розлетівся на уламки. [12] - Я не могла вибросити з голови Джесс і Джейсона, її поведінку і його реакцію, скандал, який неизбежно разразиться, коли он узнает, что мир, в котором он жил, рухнул, совсем как мой в свое время [11].

Як бачимо, у наведеному прикладі повністю втрачено порівняння при перекладі українською мовою, проте загальний сенс речення збережено коректно.

Розглянемо втрату порівняльних конструкцій при перекладі роману українською мовою:

1) I like it out here, it's cathartic, cleansing, like an ice bath. [49] - Мені подобається назовні, цей льодяний дощ несе очищення. [12] - Мне здесь нравится, это как очищение, как ледяная купель. [11].

2) To have my hopes raised and dashed again, it's like cold steel twisting in my gut. [49] - Тільки-но замерхтіла надія і знову розбилася вщент, у нутрошах холодне лезо повертається. [12] - Только начатъ питать надежду и тут же ее лишиться - это все равно что получить удар ножом в живот. [11]

Як ми можемо простежити з прикладів, перекладач роману українською мовою уникає безпосереднього відтворення порівнянь у тексті перекладу. Загалом, наведені речення несуть в собі повний зміст, вкладений автором, проте, у порівнянні з їх російським перекладом, втрачають свою художню насиченість та виразність.

Аналізуючи відтворення порівнянь у російському варіанті перекладу, вдалося виокремити лише один приклад втрати порівняльної конструкції:

1) Scott will come and haul me inside soon anyway, he'll wrap me in blankets, like a child. [49] - Невдовзі повернеться Скотт та заштовхає мене всередину, закутає в ковдри, мов дитину. [12] - Все равно скоро придет Скотт, затащить в дом и укутает в одеяло. [11]

Цей приклад слугує скоріше виключенням, так як у перекладі роману російською мовою здебільшого відтворюються практично всі авторські порівняння або ж навіть конструюються й додаються нові порівняльні конструкції.

Насамкінець, розглянемо декілька прикладів повної втрати порівняльних конструкцій при перекладах на обидві мови.

1) Ben never got as far as Paris [49] - Бен ніколи так і не дістався Парижа [12] - Бен так и не добрался не то что до Парижа, но даже до Кембриджа [11].

2) I opened the first one and drank it as fast as I could [49] - Відкрила першу пляшанку й поспіхом випила [12] - Открыла одну и быстро выпила [11]

Обидва приклади, з одного боку, є формальними порівняння й нейтральні з точки зору художності та виразності, а тому демонструють повне ігнорування порівняльних конструкцій в тексті перекладу. Речення перефразовані та адаптовані до сприйняття читачами мовою перекладу з огляду на її норми.

Інші варіації перекладу порівнянь на досліджувані мови можна об'єднати в одну групу. Вона найчисельніша та складає 57% від досліджуваних порівняльних конструкцій (20 з 35 речень). Спільним фактором перекладу цих речень є буквальний переклад з тексту оригіналу на мову перекладу, у поодиноких випадках з додаванням деталей, або адаптування до мови перекладу та заміна порівняльної конструкції на більш зрозумілу читачеві. Розглянемо декілька прикладів:

1) I can't just sit here, watching the trains, I'm too jittery, my heartbeat feels like a flutter in my chest, like a bird trying to get out of a cage. [49] - Не можу просто сидіти та спостерігати за потягами. Я надто збуджена, моє серце несамовито калатає, немов пташка, яка намагається вирватися з

клітки. [12] - Я не могу просто так сидеть, наблюдая за поездами, я слишком нервничаю, и сердце трепещет в груди, будто птица, пытающаяся вырваться из клетки на волю [11].

2) And Scott seems to radiate warmth; lying next to him is like lying next to a fire. [49] - І Скотт ще, здається, так і випромінює жар; лежати поряд з ним, мов перебувати поряд з полум'ям [12]. - И от Скотта исходит жар; лежа рядом с ним, я чувствую себя, как у печки [11].

3) I watch these houses roll past me like a tracking shot in a film. [49] - Я, притиснувши лоба до вікна, дивлюся, як ці домівки проносяться повз, немов панорама у фільмі [12]. - Я смотрю на проплывающие мимо окна, будто мелькают кадры, снятые с движущейся операторской тележки [11].

4) But then his demeanour changes again. It's like clouds scudding across the sky, now dark, now light [49]. - Але потім його поведінка знову змінюється. Мов хмари, що мчать небом: щойно була темрява, тепер світло [12]. - Но затем он снова меняется. Его поведение похоже на облака, плывущие по небу: то темные, то светлые [11].

Більше прикладів наведено у табл. 2.1.

Отже, шляхом проведення кількісного та якісного аналізів порівнянь у романі «Дівчина у потягу», можемо зробити наступний спільний висновок по обом мовам перекладу: переважаюча стратегія адаптування порівнянь у мову перекладу є стратегія дослівного перекладу та місцями з додаванням деталей або адаптація порівняльних зворотів до мови перекладу, вона склала 57%. Другою за частотою використання є стратегія виключення або опущення, що полягає у повній втраті порівняльних конструкцій - 23% та найменш популярною є стратегія додавання або створення нових порівнянь - 20%.

Відсоткове співвідношення зазначених показників проілюстровано за допомогою діаграми Рис. 2.2.

- Дослівний та адаптивний переклади
- Випущення порівнянь
- Додавання порівнянь

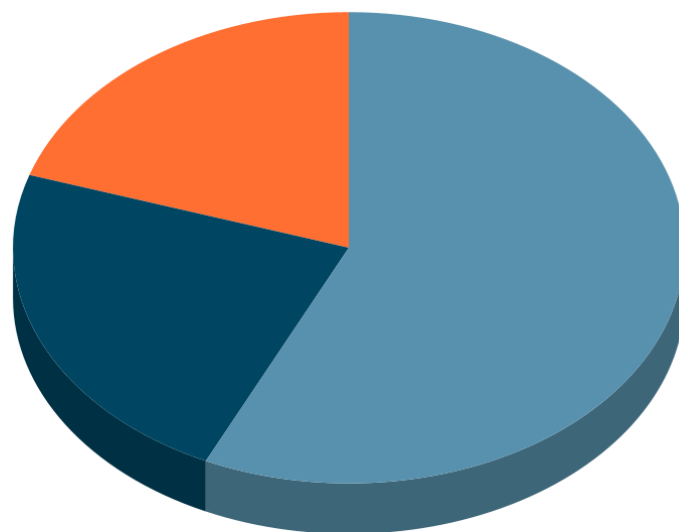

Рис. 2.2. Співвідношення стратегій перекладу порівнянь у тексті роману

Можна припустити, що домінувальною стратегією є саме дослівний переклад тому, що як ми вже зазначали у першому розділі, - це шлях найбільш чіткої й точної передачі першопочаткової думки автора роману та збереження початкового емоційного настрою твору.

Висновки до розділу 2

Для проведення дослідження на основі детективного роману Пола Гоукінз «Дівчина у потягу» було виокремлено 35 речень, що містять порівняльні конструкції у творі однією з досліджуваних мов (англійська, українська, російська). Методом аналізу та порівняння перекладу порівняльних конструкцій визначено дві основні стратегії (буквальний переклад та виключення порівнянь з тексту-оригіналу), використані при трансформації твору на мови-реципієнти, та їх кількісне співвідношення у перекладеному тексті.

У другому розділі наведено опис проведеного кількісного та якісного аналізів перекладів порівнянь російською та українською мовами у виконанні Віктором Антоненко та Інною Паненко відповідно. Результати дослідження

показали, що переважаюча стратегія перекладу порівнянь у мовах перекладу є стратегія дослівного перекладу, місцями з додаванням деталей або адаптація порівняльних зворотів до мови перекладу, вона склала 57%. Другою за частотою використання є стратегія виключення або опущення, що полягає у повній втраті порівняльних конструкцій - 23% та найменш популярною є стратегія додавання або створення нових порівнянь - 20%. Можна припустили, що переважаючою стратегією є саме дослівний переклад тому, що як вже зазначено у попередньому розділі, - це шлях найбільш чіткої й точної передачі першопочаткової думки автора роману та збереження початкового емоційного настрою твору.

РОЗДІЛ 3. РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕРЕКЛАДУ ПОРІВНЯНЬ В РОМАНІ П. ГОУКІНЗ «ДІВЧИНА У ПОТЯГУ» УКРАЇНСЬКОЮ ТА РОСІЙСЬКОЮ МОВАМИ

3.1 Домінувальні стратегії перекладу порівнянь роману українською мовою з англійською

Аналізуючи роман П. Гоукінз «Дівчина у потягу», слід зауважити, що значна національна специфіка, спостерігається в соціальній асоціативності народу Америки, зокрема переданих через побут та реалії, картини навколишнього середовища та пейзажі.

Матеріал дослідження даного параграфу включає 27 порівнянь в романі П. Гоукінз «Дівчина у потягу» та їх переклад українською мовою [12], [49].

Таблиця 3.1

Аналіз стратегій перекладу порівнянь роману українською мовою

№	Текст оригіналу	Текст перекладу	Використана стратегія
1	I watch these houses roll past me like a tracking shot in a film.	Я, притиснувши лоба до вікна, дивлюся, як ці домівки проносяться повз, немов панорама у фільмі.	Дослівний переклад із залученням логічного розвитку
2	There is a lump in my throat as hard as a pebble, smooth and obstinate.	У горлі став клубок, мов гладкий камінець, який не можна оминати.	Дослівний переклад порівняння з екплікацією подібності
3	I can't just sit here, watching the trains, I'm too jittery, my heartbeat feels like a flutter in my chest, like a bird trying to get out of a cage.	Не можу просто сидіти та спостерігати за потягами. Я надто збуджена, моє серце несамовито калатає, немов пташка, яка намагається вирватися з клітки.	Дослівний переклад

Продовження таблиці 3.1

4	I feel a real sense of disappointment, I feel as though I have been cheated.	Я відчуваю справжнє розчарування, у мене таке відчуття, ніби мене ошукали.	Дослівний переклад
5	Every single window has been opened and yet, even while we're moving, the carriage feels airless, a locked metal box.	Відчинені всі вікна, проте, навіть коли ми рухаємось, у вагоні нічим дихати, наче замкнена металева коробка.	Додавання порівняння при перекладі
6	I was obsessing this morning about Jess and Jason, about what she'd done and how he would feel, about the confrontation they would have when he found out and his world, like mine, was ripped apart.	Цілий ранок у мене не йшли з голови Джесс та Джейсон, її вчинок. Що він відчуватиме? Як сваритимуться, коли він, як я сама, дізнається, що його власний світ розлетівся на уламки.	Дослівний переклад
7	My upper arms bear more worrying marks, dark, oval impressions that look like fingerprints.	Більше непокоять синці на передпліччі: темні, овальні відбитки, схожі на сліди від пальців.	Дослівний переклад з застосуванням узагальнення
8	I like it out here, it's cathartic, cleansing, like an ice bath.	Мені подобається назовні, цей льодяний дощ несе очищення.	Опущення порівняння, перетворення порівняння на метафору.
9	Scott will come and haul me inside soon anyway, he'll wrap me in blankets, like a child.	Невдовзі повернеться Скотт та заштовхає мене всередину, закутає в ковдри, мов дитину.	Дослівний переклад

Продовження таблиці 3.1

10	I was still young, there was still plenty of time, but failure cloaked me like a mantle, it overwhelmed me, dragged me under and I gave up hope.	Я все ще була молодою, попереду багато часу, але ця невдача закутала мене, мов у мантію. Невдача мене пригломошила, потягнула на дно, я втратила надію.	Дослівний переклад
11	That's what I've taken from the therapy sessions: the holes in your life are permanent. You have to grow around them, like tree roots around concrete; you mould yourself through the gaps.	Саме це я усвідомила з сеансів психотерапії: порожнечі у твоєму житті залишаються назавжди. Людина повинна рости навколо них, на кшталт коренів дерев навкруги бетону, прилаштовуватися крізь ці отвори.	Дослівний переклад
12	I can hear his breathing on the other end of the line; it sounds short, quickened, as though he's afraid.	Чую його дихання на тому кінці лінії: переривчасте, прискорене, ніби він наляканий.	Дослівний переклад
13	And Scott seems to radiate warmth; lying next to him is like lying next to a fire.	І Скотт ще, здається, так і випромінює жар; лежати поряд з ним, мов перебувати поряд з полум'ям.	Дослівний переклад з залученням узагальнення
14	Really cold, my teeth chattering in my head, my whole body shaking. The house feels like it's shaking too, the wind screaming, tearing at the slates on the roof.	По-справжньому холодно, клацають зуби, усе тіло тремтить. Здається, що й весь будинок здригається, вітер свище, відриваючи шифер з даху.	Випущення порівняння

Продовження таблиці 3.1

15	The silence ringing in my ears sounded like voices.	У вухах гула тиша, немов голоси.	Дослівний переклад
16	There is a sheen of sweat on his forehead and his upper lip, and he shivers as though with fever.	На чолі та верхній губі - краплі поту, він весь тремтить, мов у гарячці.	Дослівний переклад
17	It's like a sweatbox.	Тут справжня душоубка.	Дослівний переклад
18	To have my hopes raised and dashed again, it's like cold steel twisting in my gut.	Тільки-но замерхтіла надія і знову розбилася вщент, у нутрощах холодне лезо повертається.	Опущення порівняння, перетворення порівняння на метафору.
19	I'm looking at her, but I'm not really seeing her, not seeing anything but darkness, not hearing anything but a roaring in my ears, like the sea, or a plane right overhead.	Я дивлюсь на неї, але її не бачу, бачу лише темряву, нічого не чую - лише шум у вухах, ніби море гуде, або над головою злітає літак.	Збереження порівняння ТО з додаванням уточнень
20	I don't want to hear him beg, don't want to listen to the whine in his voice, the self-pity. Not when my throat still feels like someone's pouted acid down it.	Не бажаю чути його вмовляння, чути його скиглення, цю жалість до себе. Тільки не зараз, коли в горлі досі таке відчуття, наче кислоти ковтнула.	Часткова втрата образності порівняння
21	But then his demeanour changes again. It's like clouds scudding across the sky, now dark, now light.	Але потім його поведінка знову змінюється. Мов хмари, що мчать небом: щойно була темрява, тепер світло.	Дослівний переклад

22	You're like one of those dogs, the unwanted ones that have been mistreated all their lives.	Ти схожа на одного з тих собак, нікому не потрібних, з якими все життя погано поводитися.	Дослівний переклад
23	I feel so much better, as if anything is possible	Відчуваю себе набагато ліпше, якщо таке взагалі можливо	Дослівний переклад
24	Ben never got as far as Paris	Бен ніколи так і не дістався Парижа	Опущення порівняння
25	All those plans I had— photography courses and cookery classes—when it comes down to it, they feel a bit pointless, as if I'm playing at real life instead of actually living it.	Усі плани, які я вигадувала - курси фотографів і кулінарні курси, - правду кажучи, вони виявляються безглуздими, ніби я граю у справжнє життя, натомість щоб просто жити.	Дослівний переклад
26	I feel as though I'm breathing through a mask.	Таке відчуття, ніби дихаєш крізь маску	Дослівний переклад
27	I opened the first one and drank it as fast as I could	Відкрила першу пляшанку й поспіхом випила	Опущення порівняння,.

Згідно зі стратегіями перекладу порівнянь, виокремлених у попередньому підрозділі, нам вдалося проаналізувати специфіку відтворення цього стилістичного прийому засобами української мови у виконанні Інни Паненко:

1) дослівний переклад порівняння:

- *Scott will come and haul me inside soon anyway, he'll wrap me in blankets, like a child.* - *Невдовзі повернеться Скотт та заштовхає мене всередину, закутає в ковдри, мов дитину;*

Важливо нагадати, що порівняння, використане в цьому прикладі, було повністю втрачене при перекладі роману російською мовою.

- *Не можу просто сидіти та спостерігати за потягами. Я надто збуджена, моє серце несамовито калатає, немов пташка, яка намагається вирватися з клітки. - *I can't just sit here, watching the trains, I'm too jittery, my heartbeat feels like a flutter in my chest, like a bird trying to get out of a cage.**

- *You're like one of those dogs, the unwanted ones that have been mistreated all their lives. - Ти схожа на одного з тих собак, нікому не потрібних, з якими все життя погано поводилися.*

- *The silence ringing in my ears sounded like voices. - У вухах гула тиша, немов голоси.*

- *I was still young, there was still plenty of time, but failure cloaked me like a mantle, it overwhelmed me, dragged me under and I gave up hope. - Я все ще була молодю, попереду багато часу, але ця невдача закутала мене, мов у мантію. Невдача мене приголомшила, потягнула на дно, я втратила надію.*

Стратегія дослівного перекладу порівняння виявилася найчисельнішою серед усіх використаних перекладачем та склала 67% (18 з 27).

2) збереження порівняльної конструкції мови оригіналу з додаванням нової інформації в мові перекладу, при цьому відбувається так звана експлікація, пояснення їхньої подібності:

- *I'm looking at her, but I'm not really seeing her, not seeing anything but darkness, not hearing anything but a roaring in my ears, like the sea, or a plane right overhead. - Я дивлюсь на неї, але її не бачу, бачу лише темряву, нічого не чую - лише шум у вухах, ніби море гуде, або над головою злітає літак.*

Цей метод трансформації використано один раз. Кількісний показник складає 4%.

3) заміна порівняльної конструкції мови оригіналу на більш зрозумілу для реципієнтів, при цьому відбувається часткова або ж узагалі повна заміна образу:

- *I watch these houses roll past me like a tracking shot in a film.* - Я, притиснувши лоба до вікна, дивлюся, як ці домівки проносяться повз, немов панорама у фільмі.

Ця стратегію, як і попередню, віднайдено в тексті лише один раз. Кількісний показник складає 4%.

4) опущення порівняння в тексті перекладу/ перетворення в метафору:

- *I like it out here, it's cathartic, cleansing, like an ice bath.* - Мені подобається назовні, цей льодяний дощ несе очищення.

- *To have my hopes raised and dashed again, it's like cold steel twisting in my gut.* - Тільки-но замерехтіла надія і знову розбилася вщент, у нутрощах холодне лезо повертається.

- *I opened the first one and drank it as fast as I could* - Відкрила першу бляшанку й поспіхом випила.

Порівняно з попередніми трьома стратегіями, перекладач частіше вдається до опущення порівнянь з тексту оригіналу, аніж до їх адаптації до літературних стандартів мови перекладу. Повне опущення порівнянь зустрічається 4 рази з 27 досліджуваних речень, що містять порівняння, та складає 15%.

Як можемо спостерігати протягом роману, перекладачу вдалося зберегти основне асоціативне порівняння, використане автором, шляхом застосування буквального перекладу та деколи адаптацією порівняльної конструкції до мови перекладу. Слід зауважити, що переклад повністю зберігає художні засоби виразності, притаманні західним авторам і не адаптований до стилю українських письменників.

При проведенні аналізу перекладу речень, об'єкти порівняння було об'єднано в три найрозповсюдженіші групи.

У романі автор найчастіше використовує порівняння для опису відчуттів героїв твору. Розглянемо декілька прикладів: 1) *I can hear his breathing on the other end of the line; it sounds short, quickened, as though he's afraid.* - Чую його дихання на тому кінці лінії: переривчасте, прискорене, ніби він наляканий. 2) *There is a sheen of sweat on his forehead and his upper lip, and he shivers as though with fever.* - На чолі та верхній губі - краплі поту, він весь тремтить, мов у гарячці. 3) *I feel a real sense of disappointment, I feel as though I have been cheated.* - Я відчуваю справжнє розчарування, у мене таке відчуття, ніби мене ошукали. У відсотковому співвідношенні використання порівнянь для опису відчуттів та почуттів складає 52% (14 з 27).

Природа та погодні умови як об'єкт порівняння також нерідко зустрічаються та відтворені у перекладі роману українською мовою. Наприклад: 1) *That's what I've taken from the therapy sessions: the holes in your life are permanent. You have to grow around them, like tree roots around concrete; you mould yourself through the gaps.* - Саме це я усвідомила з сеансів психотерапії: порожнечі у твоєму житті залишаються назавжди. Людина повинна рости навколо них, на кшталт коренів дерев навкруги бетону, прилаштовуватися крізь ці отвори. 2) *There is a lump in my throat as hard as a pebble, smooth and obstinate.* - У горлі став клубок, мов гладкий камінець, який не можна оминати. Перекладач трансформує текст, звертаючись до природних компонентів, як до об'єкта порівняння у 8 з 27 досліджених реченнях, що складає 30% від загальної кількості.

Тварини як об'єкт порівняння зустрічаються двічі та становлять 7% із загальної кількості вивчених нами порівнянь. Для прикладу: 1) *I can't just sit here, watching the trains, I'm too jittery, my heartbeat feels like a flutter in my chest, like a bird trying to get out of a cage.* - Не можу просто сидіти та спостерігати за потягами. Я надто збуджена, моє серце несамовито калатає, немов пташка, яка намагається вирватися з клітки. 2) *You're like one of those dogs, the unwanted*

ones that have been mistreated all their lives. - Ти схожа на одного з тих собак, нікому не потрібних, з якими все життя погано поводилися.

Інші 11% або 3 речення були трансформовані з повним опущенням порівнянь або перетворенням його у метафору, що виключає використання певного об'єкта та порівняння в цілому при перекладі.

Проаналізувавши переклад роману П. Гоукінз «Дівчина у потягу», зроблено висновок, що найпоширенішими стратегіями перекладу українською мовою є: 1) дослідний переклад порівняння зі збереженням форми, безпосередньо порівняльної конструкції з підбором адаптованих засобів виразності; 2) стратегія збереження порівняльної конструкції мови оригіналу з додаванням нової інформації в мові перекладу; 3) стратегія заміни порівняльної конструкції мови оригіналу на більш зрозумілу для реципієнтів. Автор влучно адаптувала роман для сприйняття аудиторією українських читачів та зробила максимум задля точного розуміння усіх деталей та особливостей роману. Варто зазначити, що контекст усіх порівнянь точно збережено.

Отримані кількісні показники перекладу порівнянь українською мовою та поділ на групи за спільним об'єктом порівнянь візуалізовано за допомогою діаграми (див. Рис. 3.1, Рис. 3.2).

- Дослівний переклад
- Часткова втрата образу об'єкту порівняння
- Збереження порівняння ТО з додаванням уточнень
- Заміна порівняння на більш зрозуміле для мови реципієнтів
- Опущення порівняння, трансформація у метафору

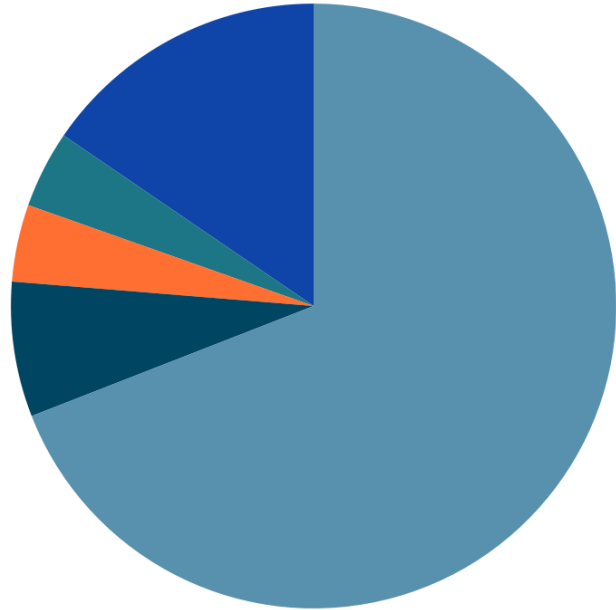

Рисунок 3.1. Використання стратегій перекладу порівнянь в перекладі роману українською мовою

- Почуття та відчуття
- Природа та погодні умови
- Тварини
- Інше

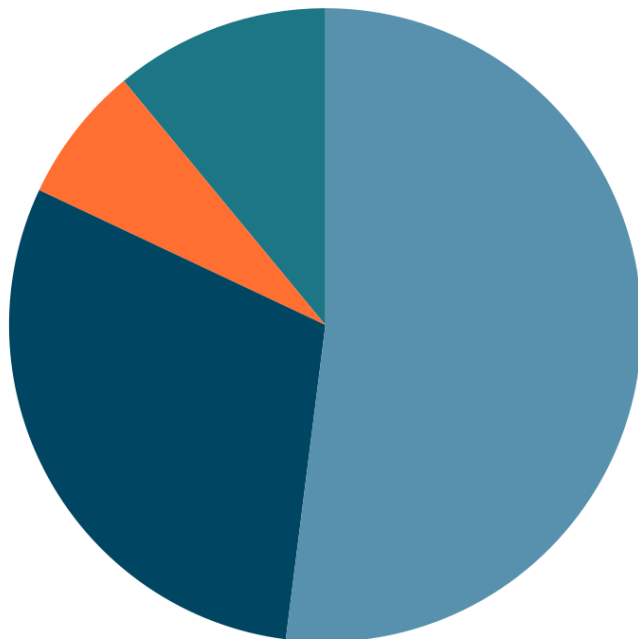

Рисунок 3.2 демонструє кількісне співвідношення використання кожної групи об'єктів порівнянь

Аналогічно до попередніх досліджень, при перекладі Інни Паненко роману «Дівчина у потягу» домінуючою стратегією виявлено стратегію дослівного

перекладу. На відміну від російського перекладу у виконанні перекладача Віктора Антонова, у варіанті роману українською мовою в 11% випадків порівняння було опущене. Незважаючи на це, якісний аналіз перекладу показав, що текст адаптовано до мови реципієнтів вдало та зрозуміло.

3.2. Домінувальні стратегії перекладу порівнянь роману російською мовою з англійської

Без сумніву, одним із ключових питань перекладу романів є повне відтворення авторських стилістичних засобів шляхом відбору та творчого використання відповідних стратегій перекладу за допомогою засобів мови перекладу, що, у свою чергу, передбачає застосування безлічі перекладацьких трансформацій. Серед решти стилістичних прийомів порівняння виділяється завдяки його надзвичайній популярності та природному звучанню. Чіткість його структури не лише сприяє спрощенню сприйняття та розуміння цього виразу при читанні твору, а й полегшує його розпізнавання в тексті (у тому числі й під час перекладу). Буквальний переклад порівнянь відповідно до авторського стилю не завжди вдається, проте задача перекладача полягає в тому, щоб передати читачеві естетичний та емоційний вплив, присутній у тексті оригіналу.

Узагальнюючи думки дослідників, зазначаємо, що перекладацька стратегія - це програма перекладацьких дій; метод для ефективного виконання перекладацького завдання, яке полягає в коректній передачі з вихідної мови на цільову комунікативного наміру з обов'язковим урахуванням культурологічних та історичних особливостей вихідної мови.

У цьому параграфі розглянуто, охарактеризовано та наведено приклади застосування стратегій перекладу порівнянь українською та російською мовами за романом П. Гоукінз «Дівчина у потягу» (переклад І. Паненко та В. Антонова відповідно).

Матеріал дослідження включає 35 порівнянь в романі П. Гоукінз «Дівчина у потягу» та їх переклад українською й російською мовами [11], [49].

Таблиця 3.2

№	Текст оригіналу	Текст перекладу	Використана стратегія
1	I watch these houses roll past me like a tracking shot in a film.	Я смотрю на проплывающие мимо окна, будто мелькают кадры, снятые с движущейся операторской тележки	Дослівний переклад
2	He is kind and strong, everything a husband should be.	Он добрый и сильный, каким и должен быть настоящий муж.	Додавання порівняння, що відсутнє у тексті оригіналу/вилучення порівняння з тексту оригіналу зі збереженням сенсу у мові перекладу
3	There is a lump in my throat as hard as a pebble, smooth and obstinate.	У меня в горле стоит комок, гладкий и твердый, как галька	Дослівний переклад
4	Sitting here in the morning, eyes closed and the hot sun orange on my eyelids.	Сидя здесь утром с закрытыми глазами и чувствуя, как горячий апельсин солнца греет веки.	Додавання порівняння, що відсутнє у тексті оригіналу/вилучення порівняння з тексту оригіналу зі збереженням сенсу у мові перекладу
5	I can't just sit here, watching the trains, I'm too jittery, my heartbeat feels like a flutter in my chest, like a bird trying to get out of a cage.	Я не могу просто так сидеть, наблюдая за поездами, я слишком нервничаю, и сердце трепещет в груди, будто птица, пытающаяся вырваться из клетки на волю.	Дослівний переклад

Продовження таблиці 3.2

6	I am exhausted, my head thick with sleep.	Я чувствую себя абсолютно разбитой, голова после сна тяжелая, будто налита свинцом.	Додавання порівняння, що відсутнє у тексті оригіналу/ вилучення порівняння з тексту оригіналу зі збереженням сенсу у мові перекладу
7	I feel a real sense of disappointment, I feel as though I have been cheated.	Я чувствую такую глубокую обиду, как будто меня жестоко обманули.	Дослівний переклад
8	Every single window has been opened and yet, even while we're moving, the carriage feels airless, a locked metal box.	Все окна открыты, но даже при движении поезда ощущение такое, будто мы заперты в душной металлической камере.	Дослівний переклад
9	I was obsessing this morning about Jess and Jason, about what she'd done and how he would feel, about the confrontation they would have when he found out and his world, like mine, was ripped apart.	Я не могла выбросить из головы Джесс и Джейсона, ее поведение и его реакцию, скандал, который неизбежно разразится, когда он узнает, что мир, в котором он жил, рухнул, совсем как мой в свое время.	Дослівний переклад
10	She sat stead-fast and unmoveable in the living room.	Она сидела в гостинной стойко и непоколебимо, будто часовой на посту.	Додавання порівняння, що відсутнє у тексті оригіналу/ вилучення порівняння з тексту оригіналу зі збереженням сенсу у мові перекладу
11	My upper arms bear more worrying marks, dark, oval impressions that look like fingerprints.	На руках синяки не такие безобидные - они темные и продолговатые, как следы от захватов.	Дослівний переклад

12	I like it out here, it's cathartic, cleansing, like an ice bath.	Мне здесь нравится, это как очищение, как ледяная купель.	Дослівний переклад
13	Scott will come and haul me inside soon anyway, he'll wrap me in blankets, like a child.	Все равно скоро придет Скотт, затащит в дом и укутает в одеяло.	Додавання порівняння, що відсутнє у тексті оригіналу/вилучення порівняння з тексту оригіналу зі збереженням сенсу у мові перекладу
14	I was still young, there was still plenty of time, but failure cloaked me like a mantle, it overwhelmed me, dragged me under and I gave up hope.	Я была еще молода, впереди было так много времени, но неудача накрыла меня с головой, будто саван, отравила все вокруг, выбила почву из-под ног, и я перестала надеяться.	Дослівний переклад
15	That's what I've taken from the therapy sessions: the holes in your life are permanent. You have to grow around them, like tree roots around concrete; you mould yourself through the gaps.	Мои психотерапевтические сеансы научили меня одному: эти бреши в жизни навсегда. Нужно научиться расти, обволакивая их, подобно растениям, обвивающим стеблями бетонные строения.	Дослівний переклад
16	I can hear his breathing on the other end of the line; it sounds short, quickened, as though he's afraid.	Я слышу его дыхание в трубке - короткое и прерывистое, - как будто ему страшно.	Дослівний переклад
17	And Scott seems to radiate warmth; lying next to him is like lying next to a fire.	И от Скотта исходит жар; лежа рядом с ним, я чувствую себя, как у печки.	Дослівний переклад

Продовження таблиці 3.2

18	Really cold, my teeth chattering in my head, my whole body shaking. The house feels like it's shaking too, the wind screaming, tearing at the slates on the roof.	Холодно по-настоящему: зубы стучат, а тело бьет дрожь. Кажется, что и дом сотрясает дрожь, а ветер, яростно воя, пытается сорвать с крыши листы шифера.	Дослівний переклад
19	The silence ringing in my ears sounded like voices.	Тишина звенела в ушах так громко, что стала походить на голоса.	Дослівний переклад
20	There is a sheen of sweat on his forehead and his upper lip, and he shivers as though with fever.	На лбу и над верхней губой у него блестят капельки пота, а тело бьет мелкая дрожь, как при высокой температуре.	Дослівний переклад
21	It's like a sweatbox.	Тут душно, как в парилке.	Заміна об'єкта порівняння в мові оригіналу на інший об'єкт для порівняння
22	I catch sight of myself in the hallway mirror, my face pale and my lips stained dark red with wine.	Я бросаю взгляд в зеркало и вижу, что я бледная как полотно, а на губах у меня следы красного вина.	Додавання порівняння, що відсутнє у тексті оригіналу/вилучення порівняння з тексту оригіналу зі збереженням сенсу у мові перекладу
23	I don't pull my arm away, I let his fingers dig into my flesh, and I try to speak clearly and calmly.	Я не пытаюсь выдернуть руку, чувствуя, как он сжимает ее, словно клещами, и отвечаю спокойно и четко.	Додавання порівняння, що відсутнє у тексті оригіналу/вилучення порівняння з тексту оригіналу зі збереженням сенсу у мові перекладу

24	To have my hopes raised and dashed again, it's like cold steel twisting in my gut.	Только начать питать надежду и тут же ее лишиться - это все равно что получить удар ножом в живот.	Дослівний переклад
25	I'm looking at her, but I'm not really seeing her, not seeing anything but darkness, not hearing anything but a roaring in my ears, like the sea, or a plane right overhead.	Я смотрю на нее и ничего не вижу - глаза застилает черная пелена, а в ушах стоит рев, как бывает во время шторма или когда над головой низко пролетает реактивный самолет.	Збереження початкового об'єкта порівняння з мови оригіналу, що супроводжується додатковою експлікацією подібності або її уточненням засобами мови перекладу
26	I don't want to hear him beg, don't want to listen to the whine in his voice, the self-pity. Not when my throat still feels like someone's pouted acid down it.	Я не хочу слышать, как он юлит, не хочу слышать мольбу в его голову и жалость к себе. У меня для этого слишком болит горло, будто кто-то влил в него кислоту.	Дослівний переклад
27	But then his demeanour changes again. It's like clouds scudding across the sky, now dark, now light.	Но затем он снова меняется. Его поведение похоже на облака, плывущие по небу: то темные, то светлые.	Дослівний переклад
28	You're like one of those dogs, the unwanted ones that have been mistreated all their lives.	Ты - как ненужная собачонка, которую шпыняют всю жизнь.	Дослівний переклад
29	I heard a woman screaming, making a horrible noise, I thought someone was being murdered.	Вдруг услышала пронзительный женский крик - будто кого-то убивают.	Додавання порівняння, що відсутнє у тексті оригіналу/ вилучення порівняння з тексту оригіналу зі збереженням сенсу у мові перекладу

30	I feel so much better, as if anything is possible	Я чувствую себе намого лучше, как будто теперь возможно все.	Дослівний переклад
31	Ben never got as far as Paris	Бен так и не добрался не то что до Парижа, но даже до Кембриджа	Додавання порівняння, що відсутнє у тексті оригіналу/ вилучення порівняння з тексту оригіналу зі збереженням сенсу у мові перекладу
32	All those plans I had— photography courses and cookery classes—when it comes down to it, they feel a bit pointless, as if I’m playing at real life instead of actually living it.	Все эти планы, что я себе насочиняла — курсы фотографии и уроки кулинарного мастерства, — на деле оказываются довольно бессмысленным занятием, как если бы я играла в реальную жизнь вместо того, чтобы в ней жить.	Дослівний переклад
33	I feel as though I’m breathing through a mask.	Мне кажется, что я дышу через маску	Додавання порівняння, що відсутнє у тексті оригіналу/ вилучення порівняння з тексту оригіналу зі збереженням сенсу у мові перекладу
34	I opened the first one and drank it as fast as I could	Открыла одну и быстро выпила	Додавання порівняння, що відсутнє у тексті оригіналу/ вилучення порівняння з тексту оригіналу зі збереженням сенсу у мові перекладу

35	No skip in my step	Иду туда как на каторгу	Додавання порівняння, що відсутнє у тексті оригіналу/ вилучення порівняння з тексту оригіналу зі збереженням сенсу у мові перекладу
----	--------------------	-------------------------	--

Шляхом порівняльного аналізу кожного варіанту перекладу було визначено застосовану стратегію перекладу та оцінено якість перекладу.

Спираючись на аналіз перекладу роману російською мовою, можна виокремити такі стратегії порівнянь:

1. Остаточна та повна втрата чи випущення порівняльної конструкції. Це означає, що порівняльні елементи в оригінальному тексті жодним чином не відображені в тексті перекладу. Наприклад: 1) *Scott will come and haul me inside soon anyway, he'll wrap me in blankets, like a child.* - *Все равно скоро придет Скотт, затащит в дом и укутает в одеяло.* 2) *Ben never got as far as Paris* - *Бен так и не добрался не то что до Парижа, но даже до Кембриджа.*

2. Збереження змістового компоненту шляхом втрати порівняльної структури перекладу. Для прикладу: *I opened the first one and drank it as fast as I could* - *Открыла одну и быстро выпила.*

3. Перетворення порівняння у метафору при перекладі. Наприклад: *Sitting here in the morning, eyes closed and the hot sun orange on my eyelids.* - *Сидя здесь утром с закрытыми глазами и чувствуя, как горячий апельсин солнца греет веки.*

4. Конструювання порівняння перекладачем для відтворення інших стилістичних засобів мовою перекладу. У тексті: 1) *I catch sight of myself in the hallway mirror, my face pale and my lips stained dark red with wine.* - *Я бросаю взгляд в зеркало и вижу, что я бледная как полотно, а на губах у меня следы красного вина.* 2) *I am*

exhausted, my head thick with sleep. - Я чувствую себе абсолютно разбитой, голова после сна тяжелая, будто налита свинцом.

Згідно з останніми дослідженнями [50], буквальний переклад, тобто використання у мові перекладу того ж самого об'єкта для порівняння, що й в мові оригіналу, є найбільш поширеним. Отримані результати також підтверджують цю тенденцію.

У російськомовному перекладі роману дослівний переклад порівнянь склав 60% (21 з 35) випадків. Наприклад: 1) *I feel so much better, as if anything is possible.* - Я чувствую себе намного лучше, как будто теперь возможно все. 2) *But then his demeanour changes again. It's like clouds scudding across the sky, now dark, now light.* - Но затем он снова меняется. Его поведение похоже на облака, плывущие по небу: то темные, то светлые. 3) *And Scott seems to radiate warmth; lying next to him is like lying next to a fire.* - И от Скотта исходит жар; лежа рядом с ним, я чувствую себя, как у печки.

Хоча всі компоненти вищезазначеної порівняльної структури здаються перекладами в прямому сенсі, спостерігаються деякі хоча й мінімальні, але синонімічні заміни. Критерієм, що б дозволив диференціювати цю стратегію на дрібніші категорії є використання граматичного перетворення при буквальному перекладі порівняльної конструкції мовою перекладу. Наприклад: 1) *I watch these houses roll past me like a tracking shot in a film.* - Я смотрю на проплывающие мимо окна, будто мелькают кадры, снятые с движущейся операторской тележки. 2) *To have my hopes raised and dashed again, it's like cold steel twisting in my gut.* - Только начать питать надежду и тут же ее лишиться - это все равно что получить удар ножом в живот. 3) *The silence ringing in my ears sounded like voices.* - Тишина звенела в ушах так громко, что стала походити на голоса.

Другою найчисельнішою стратегією перекладу, що складає 34% (12 з 35), виокремлено трансформацію речення у мову перекладу за допомогою додавання порівняння, що відсутнє у тексті оригіналу або навпаки, вилучення порівняння з тексту оригіналу зі збереженням сенсу у мові перекладу. Розглянемо наступний

приклад: *I feel as though I'm breathing through a mask*. -Мне кажется, что я дышу через маску.

Також, слід зазначити, що певні вирази оригінального тексту були відтворені за допомогою порівняння. Це означає, що задля задоволення вимоги мови перекладу перекладач частково або повністю змінив стилістичні прийоми з тексту оригіналу. Також таке перекладацьке рішення може пояснюватися необхідністю компенсації браку стилістичного забарвлення внаслідок втрати образності, поєднуваністю з іншими стилістичними прийомами тощо. Наприклад: 1) *She sat stead-fast and unmovable in the living room*. - Она сидела в гостинной стойко и непоколебимо, будто часовой на посту. 2) *I don't pull my arm away, I let his fingers dig into my flesh, and I try to speak clearly and calmly*. - Я не пытаюсь выдернуть руку, чувствуя, как он сжимает ее, словно клещами, и отвечаю спокойно и четко. 3) *I heard a woman screaming, making a horrible noise, I thought someone was being murdered*. - Вдруг услышала пронзительный женский крик - будто кого-то убивают.

Третя стратегія перекладу полягає в заміні об'єкта порівняння в мові оригіналу на інший об'єкт для порівняння в мові перекладу та складає 3% (1 з 35) з виокремлених для дослідження порівнянь. Тут слід зазначити, що заміна в цьому випадку передбачає залучення так чи інакше близького до оригіналу об'єкта порівняння. Розглянемо приклад: *It's like a sweatbox*. - Тут душно, как в парилке.

Ще однією стратегією відтворення порівняння при перекладі є збереження початкового об'єкта порівняння з мови оригіналу, що супроводжується додатковою експлікацією подібності або її уточненням засобами мови перекладу. Подібна стратегія складає 3% (1 з 35) та спостерігається лише один раз протягом усього роману, а саме: 1) *I'm looking at her, but I'm not really seeing her, not seeing anything but darkness, not hearing anything but a roaring in my ears, like the sea, or a plane right overhead*. - Я смотрю на нее и ничего не вижу - глаза

застилает черная пелена, а в ушах стоит рев, как бывает во время шторма или когда над головой низко пролетает реактивный самолет.

У російськомовному варіанті перекладу не спостерігається заміни об'єкта порівняння виносками чи коментарями.

При розгляді відсоткового відношення стратегій щодо використання їх у тексті, створена візуалізація у вигляді діаграми (див. Рис. 3.3).

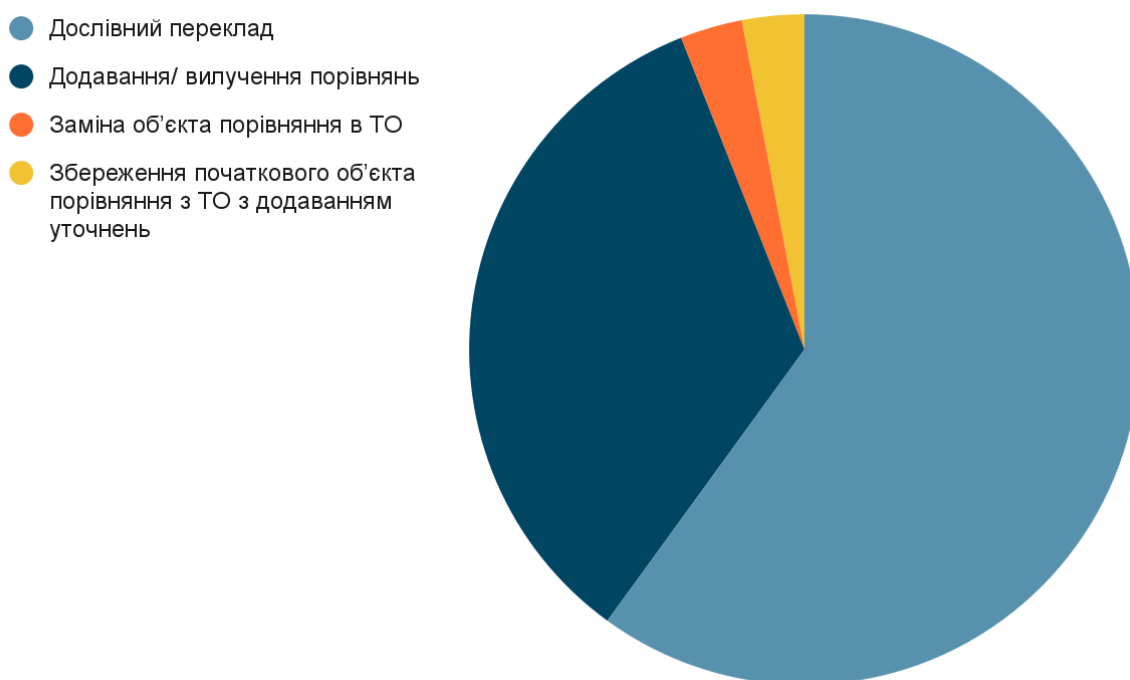

Рисунок 3.3. Використання стратегій перекладу порівнянь в перекладі роману російською мовою

Проаналізувавши стратегії перекладу порівнянь у перекладі роману російською мовою можемо зазначити, що подібно до попереднього параграфу, найчастіше перекладач роману російською мовою В. Антонов використовує саме дослівний переклад, що дозволяє зберегти еквівалентність перекладу до максимально наближує переклад до тексту оригіналу. Трохи меншою популярністю у переклада користується стратегія додавання порівнянь у тексті перекладу за умови відсутності їх у мові оригіналу та навпаки, повне вилучення

порівнянь з тексту оригіналу при перекладі з обов'язковим збереженням початкового сенсу речень. Лише по одному реченню з виокремлених для аналізу конструкцій порівнянь було використано стратегії заміни об'єкта порівняння в мові оригіналу на інший об'єкт для порівняння в мові перекладу та збереження початкового об'єкта порівняння з мови оригіналу, що супроводжується додатковою експлікацією подібності або її уточненням засобами мови перекладу.

Такий розподіл використання стратегій перекладу пов'язаний з жанрово-стильовими характеристиками роману та робить трансформований текст максимально наближеним до оригіналу зі збереженням авторських письменницьких особливостей.

3.2 Порівняльний аналіз перекладу порівнянь роману російською та українською мовами

Правила побудови англійських речень значно відрізняються від правил російської та української мов. Складність полягає в тому, що необхідність перебудови пропозиції може істотно спотворити текст. Правильна побудова фрази дозволяє виділити в думці перекладного оригіналу головне - те, що можна назвати «логічним присудком». У російській та українській мовах спостерігається тенденція до того, щоб будувати фразу з деяким послідовним наростанням смисловий насиченістю до кінця. Ударний елемент, або центр комунікації, зазвичай розташовується в кінці фрази як усної, так і письмової, хоча, звичайно, є й винятки. Отже, при перекладі українською/ російською мовами з англійської часто доводиться вдаватися до перестановки компонентів. Те, що в англійському оригіналі стояло на початку, при перекладі нерідко переміщається в кінець.

Дослідження структури та семантичних особливостей сучасних англійських атрибутивних фраз показують, що порівняно з українською, семантичні зв'язки між членами фраз більші. Перекладачі повинні провести

детальний аналіз, щоб правильно передати семантичні зв'язки між елементами фрази. Однак у багатьох випадках таке семантичне поглиблення не потрібно, тому процес перекладу набагато простіший. Принципова різниця між значенням слова та його сумісністю в англійській та українській мовах особливо очевидна в його перекладі. Дуже важливим моментом у перекладі атрибутивних структур є їх схожість із словосполученнями. Основна відмінність між перекладом вільних фраз та фразових одиниць полягає в тому, що вільні фрази не мають еквівалентів в інших мовах.

Пропоную розглянути та зіставити переклад порівняльних конструкцій роману П. Гоукінз «Дівчина у потягу», що відтворені перекладачами В. Антоновим та І. Паненко російською та українською мовами відповідно.

Одразу варто звернути увагу, що подібно до аналізу у попередніх розділах, можемо стверджувати, що серед стратегій перекладу порівнянь переважає стратегія дослівного / буквального перекладу.

Наприклад: *I can hear his breathing on the other end of the line; it sounds short, quickened, as though he's afraid.* - Чую його дихання на тому кінці лінії: переривчасте, прискорене, ніби він наляканий. - Я слышу его дыхание в трубке - короткое и прерывистое, - как будто ему страшно. Ще одним яскравим прикладом цього виду перекладу у тексті є такі речення: 1) *I feel a real sense of disappointment, I feel as though I have been cheated.* - Я чувствую таку глибоку обиду, как будто меня жестоко обманули. - Я відчуваю справжнє розчарування, у мене таке відчуття, ніби мене ошукали. 2) *But then his demeanour changes again. It's like clouds scudding across the sky, now dark, now light.* - Але поміт його поведінка знову змінюється. Мов хмари, що мчать небом: щойно була темрява, тепер світло. - Но затем он снова меняется. Его поведение похоже на облака, плывущие по небу: то темные, то светлые. 3) *My upper arms bear more worrying marks, dark, oval impressions that look like fingerprints.* - На руках синяки не такі безобидні - они темные и продолговатые, как следы от захватов. - Більше непокоїть синці на передпліччі: темні, овальні відбитки, схожі на сліди від

нальців. 4) *I can't just sit here, watching the trains, I'm too jittery, my heartbeat feels like a flutter in my chest, like a bird trying to get out of a cage.* - *Не можу просто сидіти та спостерігати за потягами. Я надто збуджена, моє серце несамовито калатає, немов пташка, яка намагається вирватися з клітки.* - *Я не могу просто так сидеть, наблюдая за поездами, я слишком нервничаю, и сердце трепещет в груди, будто птица, пытающаяся вырваться из клетки на волю.* Усі наведені речення демонструють дослівний переклад з мови оригіналу, дещо підлаштований під особливості мов перекладу. Більш того, за наведеними прикладами можна побачити, що російський та український переклад майже повністю ідентичні між собою та не мають жодних розходжень у контексті перекладу.

Не менш важливе місце в обох романах посідає додавання порівняльних конструкцій у текст перекладу та додавання уточнень до вже існуючих конструкцій тексту оригіналу. Для прикладу:

1) *There is a lump in my throat as hard as a pebble, smooth and obstinate.* - *У горлі став клубок, мов гладкий камінець, який не можна оминуть.* - *У меня в горле стоит комок, гладкий и твердый, как галька.*

Перекладач роману українською мовою додала уточнення до порівняння «*який не можна оминуть*» для увиразнення контексту речення, хоча в оригінальному тексті цього уточнення немає, як і в перекладі роману російською мовою.

2) *She sat stead-fast and unmoveable in the living room.* - *Она сидела в гостинной стойко и непоколебимо, будто часовой на посту.* - *Залишалася непохитно сидіти у вітальні.*

Аналогічно до попереднього прикладу, для розширення асоціацій читача у романі російською мовою додано порівняння «*будто часовой на посту*», чого немає в українському варіанті перекладу.

3) *I'm looking at her, but I'm not really seeing her, not seeing anything but darkness, not hearing anything but a roaring in my ears, like the sea, or a plane right*

overhead. - Я смотрю на нее и ничего не вижу - глаза застилает черная пелена, а в ушах стоит рев, как бывает во время шторма или когда над головой низко пролетает реактивный самолет. - Я дивлюсь на неї, але її не бачу, бачу лише темряву, нічого не чую - лише шум у вухах, ніби море гуде, або над головою злітає літак.

Переклад цього речення українською та російською мовою має додавання деталей до речення. В українському варіанті це зумовлено додаванням дієслів «ніби море гуде, або над головою злітає літак», в російському ж «как бывает во время шторма или когда над головой низко пролетает реактивный самолет» додано цілий зворот, що нашоухує читача більш детально уявити обставини, описані в романі.

У деяких конструкціях порівнянь чітко помітна стратегія заміни порівняльного об'єкта на еквівалентний у мові перекладу. Наприклад: *I couldn't catch my breath, my heart was racing.* - Я не могла *отдышаться*, серце колотилось как бешеное. - Мені несила було *вгамувати дихання*, серце калато. У цьому реченні яскраво видно, що вираз «*catch my breath*» замінено еквівалентами «*отдышаться*» та «*вгамувати дихання*» в перекладах російською та українською мовами відповідно. Це обумовлено тим, що дослівний переклад з мови оригіналу, «*зловити дихання*», буде не умісним в контексті перекладу речень та не зрозумілим для сприйняття читачів роману українською та російською мовами.

Наступною найбільш поширеною стратегією перекладу порівнянь при трансформації тексту на обидві досліджувані мови є стратегія випущення порівнянь або трансформації в метафору, що повністю опускає порівняння у тексті перекладу. Наприклад:

1) *I opened the first one and drank it as fast as I could* - Відкрила першу бляшанку й поспіхом випила. - Открыла одну и быстро выпила.

В наведеному прикладі чітко спостерігається опущення порівняння в обох мовах перекладу та адаптація речення до мови реципієнтів. Порівняльну

конструкцію «*as fast as I could*» цілком можна перекласти як «*настільки швидко, наскільки здатна*» або «*так быстро, как могу*» українською та російською мовами відповідно, проте перекладачі вдалися до трансформації речення шляхом вилучення порівняння з тексту оригіналу та адаптували речення для кращого сприйняття читачами мов перекладу зі збереженням контекстного сенсу.

2) Scott will come and haul me inside soon anyway, he'll wrap me in blankets, *like a child*. - Невдовзі повернеться Скотт та заштовхає мене всередину, закутає в ковдри, *мов дитину*. - Все равно скоро придет Скотт, затащит в дом и укутает в одеяло.

Цей приклад демонструє нам опущення порівняльної конструкції при перекладі російською мовою. Перекладач опустив порівняння для лаконічності перекладу, при тому зберігаючи початковий сенс речення.

3) I like it out here, it's cathartic, cleansing, *like an ice bath*. - Мені подобається назовні, цей льодяний дощ несе очищення. - Мне здесь нравится, это как очищение, *как ледяная купель*.

Протилежного до попереднього прикладу, тут можемо спостерігати опущення порівняльної конструкції перекладачем вже варіанту роману українською мовою. Перекладач трансформував речення, використовуючи художній прийом метафори на заміну порівнянню, зберігаючи першопочатковий контекстний задум автора.

Як заключний метод, розглянемо заміну об'єкта порівняння. Для прикладу:

1) I feel so much better, *as if anything is possible*. - Відчуваю себе набагато ліпше, *якщо таке взагалі можливо*. - Я чувствую себя намного лучше, *как будто теперь возможно все*.

Приклад перекладу цього речення показує нам повну контекстну заміну сенсу при перекладі роману українською мовою. При буквальному перекладі «*наче все возможно*» можна було б зберегти початковий задум, покладений автором у контекст речення, проте перекладач підкоректував значення речення для покращення сприйняття аудиторією читачів мовою реципієнта.

2) *It's like a sweatbox.* - Тут справжня *душогубка.* - Тут душно, як в *парилке.*

Переклад слова «*sweatbox*» російською мовою звучить як «карцер». У наведеному реченні перекладач роману російською мовою використовує порівняльним об'єктом слово «*парилка*». У контексті роману, слово «*sweatbox*» мало описати приміщення, у якому не вистачає повітря та дуже душно, тож для максимально чіткого передання контексту читачеві перекладеного тексту, перекладач замінює об'єкт перекладу на більш зрозумілий.

Отже, порівнявши домінуючі стратегії перекладу роману Пола Гоукінз «Дівчина у потягу», можна зробити висновки щодо якості перекладу твору. Враховуючи переважну кількість дослівного перекладу у перекладі українською мовою у виконанні І. Паненко, вважаю доцільним визначити цей переклад більш наближеним до тексту оригіналу. Проте, більш адаптований до мови перекладу та легшим до сприйняття аудиторії-реципієнту видався саме переклад В. Антонова російською мовою.

Щодо кількісних показників, зіставляючи використання стратегії дослівного перекладу порівнянь, обидва варіанти перекладу мають майже однаковий кількісний показник: 67% (18 з 27 речень) - варіант перекладу українською мовою та 60% (21 з 35) варіант перекладу російською мовою. Порівнюючи стратегію додавання уточнень та порівняльних конструкцій при перекладі роману російською та українською мовами можна зробити чіткий висновок, що дана стратегія на 80% переважає у перекладі російською мовою (серед 10 речень, перекладених за допомогою стратегії додавання порівнянь у текст мовою реципієнтів, 8 випадків виокремлено саме з російського варіанту перекладу). Серед 4 виділених для дослідження речень, перекладених за допомогою методу випущення порівняння у перекладі, у кількісному відношенні російський та український переклад склали по 50% (по 2 речення кожною мовою).

Обидва переклади є вдалими, відтворюють та передають початковий задум автора та підлаштовані під вимоги аудиторії читачів реципієнтів.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі проаналізований переклад детективного роману П. Гоукінз «Дівчина у потягу» українською та російською мовами у виконанні перекладачів Інни Паненко та Віктора Антоненка відповідно. Для дослідження тексту перекладу українською мовою виокремлено 27 речень, що містять порівняння у тексті оригіналу або трансформованому тексті. Виділено три домінуючі стратегії, використані при перекладі: 1) дослівний переклад порівняння зі збереженням форми, безпосередньо порівняльної конструкції з підбором адаптованих засобів виразності; 2) стратегія збереження порівняльної конструкції мови оригіналу з додаванням нової інформації в мові перекладу; 3) стратегія заміни порівняльної конструкції мови оригіналу на більш зрозумілу для реципієнтів. На відміну від російського перекладу у виконанні перекладача Віктора Антонова, у варіанті роману українською мовою в 11% випадків порівняння було опущене. Очевидно, що з втратою оригінальних художніх зворотів, перекладений текст частково втратив контекстуальне забарвлення та неповторний авторський почерк, закладений в оригінальний текст.

Переважаючою стратегією при дослідженні домінуючих стратегій перекладу у варіанті адаптації романі російською мовою визначено дослівний (буквальний) переклад. Через домінуюче використання даної стратегії, переклад роману максимально наближений до тексту оригіналу та повністю передає першопочатковий контекстний задум автора. З іншого боку, використання цієї стратегії може містити ризик нерозуміння контексту твору з боку читачів мовою перекладу через етнічні та культурні особливості написання оригіналу роману та вимагає додаткового пояснення або адаптування до звичних аудиторії літературних норм. Враховуючи стилістично-жанрові особливості детективного роману, очевидно, що використання стратегії дослівного перекладу є вдалим

рішенням для збереження емоційного та контекстуального забарвлення твору. Через подібні розбіжності у літературних стилістиках західних та вітчизняних авторів, другими за розміром виявилися стратегії вилучення або додавання порівняльних конструкцій до тексту перекладу. Тим самим, перекладач зберігає початковий задум автора, закладений в текст, адаптуючи його до читання реципієнтами іншої культури.

У третьому параграфі заключного розділу ми розглянули розбіжності між перекладами українською та російською мовами. Для порівняльного аналізу було виокремлено 31 речення.

Одразу варто звернути увагу, що подібно до аналізу у попередніх розділах, можемо стверджувати, що серед варіантів перекладу в обох випадках переважає буквальний: 67% (18 з 27 речень) - варіант перекладу українською мовою та 60% (21 з 35) - варіант перекладу російською мовою. Використання стратегії додавання порівняльних конструкцій з тексту оригіналу значною мірою переважає у варіанті перекладу російською мовою на 60%. Цей трансформаторський крок адаптує текст до кращого розуміння читачами контексту твору.

Порівнявши переважаючі стратегії перекладу роману П. Гоукінз «Дівчина у потягу» російською та українською мовами, можна зробити наступні висновки щодо якості перекладу твору: враховуючи переважну кількість дослівного перекладу у перекладі українською мовою у виконанні І. Паненко, вважаю доцільним визначити цей переклад більш точним і наближеним до тексту оригіналу. Проте, більш адаптований до мови перекладу та легшим до сприйняття аудиторії-реципієнту видався саме переклад В. Антонова російською мовою.

ВИСНОВКИ

Магістерська робота зосереджена на визначенні ролі та місця порівнянь у романі П. Гоукінз «Дівчина у потягу» перекладах українською та російською мовами та встановлення їх особливостей на лексико-стилістичному рівні.

Переклад має особливо важливе міжкультурне значення, бо дає можливість стати частиною іншої культури та зрозуміти її особливості. Художній переклад визначено одним із найкращих проявів взаємодії між літературою (а отже, і між культурами). В епоху постмодернізму письменники успадкували традицію володіння та розширення лексики і письменництво набуло статусу мистецтва живопису мовлення. Основною стилістичною функцією порівняльної структури в постмодерністській прозі є експресивні характеристики людини, вираження гуманітарних і світоглядних поглядів автора, вираження оцінки та ставлення зображуваних подій та персонажів.

У першому розділі розглянуто стилістичні прийоми та їх класифікацію, стилістичні особливості перекладу художніх творів, порівняння як стилістичний прийом поняття та виокремлено перелік стратегій перекладу порівнянь як специфічного стилістичного прийому, властивого художньому тексту.

Яскравим представником західного літературного суспільства є британська письменниця Пола Гоукінз. Найбільш популярний її роман побачив світ у 2015 році під назвою «Дівчина у потягу». Цей твір став справжнім вибухом у літературних кругах, зайняв перші сходинки у літературних чартах та зібрав багато схвальних відгуків від колег-письменників.

Другий розділ зосереджений на кількісному та якісному аналізах перекладів роману російською та українською мовами. За результатами дослідження з'ясувано роль та місце порівняння як стилістичного прийому в індивідуальному письменницькому стилі П. Гоукінз, а саме в романі «Дівчина у потягу». Переважаючою стратегією перекладу порівнянь визначено стратегію дослівного перекладу, рідко з додаванням деталей або адаптація порівняльних зворотів до мови перекладу, вона склала 57%. Другою за частотою використання

є стратегія виключення або опущення, що полягає у повній втраті порівняльних конструкцій - 23% та найменш популярною є стратегія додавання або створення нових порівнянь - 20%. Використання цієї стратегії дозволило перекладачам досягнути найбільш точної передачі контекстуального та емоційного настрою твору.

У третьому розділі виконано наступні завдання роботи: визначено домінуючі стратегії відтворення порівнянь в російськомовному перекладі роману, проаналізовано стратегії перекладу порівнянь у романі українською мовою та порівняно стратегії перекладу порівнянь в російськомовному та україномовному перекладах порівнянь у романі П. Гоукінз «Дівчина у потягу».

Як висновок досліджень, можемо зазначити, що домінуючою стратегією для обох варіантів перекладу є стратегія дослівного перекладу. Щодо кількісних показників, зіставляючи використання стратегії дослівного перекладу порівнянь, обидва варіанти перекладу мають майже однаковий кількісний показник: 67% (18 з 27 речень) - варіант перекладу українською мовою та 60% (21 з 35) варіант перекладу російською мовою. Порівнюючи стратегію додавання уточнень та порівняльних конструкцій при перекладі роману російською та українською мовами можна зробити чіткий висновок, що дана стратегія на 80% переважає у перекладі російською мовою (серед 10 речень, перекладених за допомогою стратегії додавання порівнянь у текст мовою реципієнтів, 8 випадків виокремлено саме з російського варіанту перекладу). Серед 4 виділених для дослідження речень, перекладених за допомогою методу випущення порівняння у перекладі, у кількісному відношенні російський та український переклад склали по 50% (по 2 речення кожною мовою).

Порівнюючи переклади українською та російською мовами, очевидно, що переклад українською мовою у виконанні Інни Паненко є більш точним та наближеним до оригіналу, проте може викликати труднощі у розумінні контексту роману, через малу адаптивність до літературних норм мови-реципієнта та переважаючий дослівний переклад порівняльних конструкцій,

притаманних мові оригіналу. Переклад російською мовою у виконанні перекладача Віктора Антонова є більш вдалим та адаптованим до сприйняття читачів перекладеного тексту. Незважаючи на те, що в російському варіанті тексту також переважає стратегія буквального перекладу, пан Антонов щедро використовує стратегію додавання порівнянь або уточнень, для кращого пояснення сенсу виразу та відтворення еквівалентності оригінального значення виразу у мові перекладу.

Загалом, обидва варіанти перекладу з огляду на результати проведення кількісного та якісного аналізів відповідають перекладацьким нормам та користуються популярністю на літературних ринках України та Росії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алітерація: Українська радянська енциклопедія / редкол.: Антонов О. К. та ін. Київ: Головна редакція УРЕ, 1974-1985.
2. Андрієнко Т. П. Переклад як когнітивно комунікативна діяльність: Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2014. 13-18 с.
3. Андрухович Ю. Апологія блазенади (Дванадцять тез до самих себе): Вибрані твори: Поезія, проза, есеїстика. Львів: ЛА "Піраміда", 2007. С. 85.
4. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. Москва: Советская энциклопедия, 1969. 608 с.
5. Балахтар К. С. Адекватність та еквівалентність перекладу [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.confcontact.com/20110531/fkbalahhtar.htm>
6. Бергер П. Л. Культурная динамика глобализации: Многоликая глобализация: под ред. П. Бергера та С. Хантингтона. Москва, 2004. 8-24 с.
7. Білодід І. К. Про порівняльну стилістику східно слов'янських мов: Теоретичні проблеми лінгвістичної стилістики. Київ: Наук. думка, 1972. 21-22 с.
8. Виноградов В.В. Стилистика, теория поэтической речи, поэтика. Москва, 1963.
9. Винокур О. Г. Закономерности стилистического использования языковых единиц: Москва: Наука, 1980.
10. Гальперин І. Р. Очерки по стилистике английского языка: Москва: Изд-во литературы на иностранных языках, 1958. 16с.
11. Гоукинз П. Девушка в поезде; пер. с англ. В. Антонов. Москва: Издательство АСТ, 2015.
12. Гоукінз П. Дівчина у потягу; перекл. з англ. І. Паненко. Харків: Книжковий Клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2016

13. Гумилев Н.С. Девять заповедей переводчика: Антология английской поэзии. Москва: АРТ ФЛЕКС, 2000. 259 с.
14. Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека: Український літературний постмодерн. Київ: Критика, 2005. 192-193 с.
15. Дановский Н. Ф. Вводное слово в искусство перевода: Рига; Харьков, 1983. 18 с.
16. Єрмоленко С., Бибик С., Тодор О. Українська мова: Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів: За ред. С. Єрмоленко. Київ: Либідь, 2001.
17. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови: Синтаксис. Донецьк: ДонНУ, 2001. 662 с.
18. Клименко Л.В. Художній переклад як вид міжкультурної комунікації в контексті Євроінтеграції: Літературознавчі студії. Київ: Критика, 2015. 228-235 с.
19. Комиссаров В.К. Теория перевода. Москва : Высшая школа, 1990. 145 с.
20. Король Т. Г., Денисенко В.С. Особливості перекладу порівнянь з англійської мови (на матеріалі роману О. Вайльда «Портрет Доріана Грея»): стаття. Харків: Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Перекладознавство та міжкультурна комунікація, 2018.
21. Котюрова М. П. Стилистика научной речи: учеб. пособие для студ. учреждений высш. проф. образования. Москва: Издательский центр «Академия», 2010. 25-32 с.
22. Кубрякова Е. С. Язык и знание: На пути получения знаний о языке: Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира. Москва: Наука, 2004. 115-120 с.

23. Лановик М. Б. Теорія відносності художнього перекладу: літературознавчі проєкції. Тернопіль: Редакційно видавничий відділ ТНПУ, 2006.
24. Латишев Л. К. Технология перевода. Москва: НВИ ТЕЗАУРУС, 2000. 17-18 с.
25. Літературознавчий словник довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 66 с.
26. Логвиненко О.М. Культура перекладу художнього твору: психологічний аспект: Український інформаційний простір : науковий журнал Інституту журналістики і міжнародних відносин Київського національного університету культури і мистецтв: гол. редактор М.С. Тимошик. Київ, 2014. 117-122 с.
27. Лучинская Е. Н. Постмодернистский дискурс: семиологический и лингвокультурологический аспекты интерпретации. Краснодар: Кубанский университет, 2002. 197 с.
28. Оболенская Ю. Л. Художественный перевод и межкультурная коммуникация. Москва: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2010.
29. Пиввуева Ю.В., Двойнина Е.В. Пособие по теории перевода. Москва : Филоматис, 2004. 211 с.
30. Потебня А. А. Мысль и язык. Киев: СИНТО, 1993. 56 с.
31. Рима // Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт. уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 322-323 с.
32. Ритм // Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт. уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 325-326 с.
33. Сдобников В.В., Петрова О.В. Теория перевода. Москва: ВостокЗапад, 2007. 448 с.
34. Чайковська Т.В. Труднощі художнього перекладу: Сучасні наукові дослідження: матеріали II Міжнар. наук. практ. конф., 20-28 лютого 2006 р. Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2006. 25 с.

35. Швейцер А. Д. Теория перевода: Статус, проблемы, аспекты: Отв. ред. Ярцева В. Н. Москва: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009
36. Шулік С. Актуальні проблеми художнього перекладу: Перекладацькі інновації : матеріали V Всеукраїнської студентської науково практичної конференції, м. Суми, 12-13 березня 2015 р. Суми: СумДУ, 2015. 115-143 с.
37. Alliteration Examples [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://examples.yourdictionary.com/alliteration-examples.html>
38. BBC 100 Women 2016: Who is on the list? [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.bbc.com/news/world-38012048>
39. Cambridge Advanced Learner's Dictionary [Електронний ресурс]. Режим доступу до словника: <http://dictionary.cambridge.org/>
40. Collins Online Dictionary. Definitions, Thesaurus and reference materials [Електронний ресурс]. Режим доступу до словника: www.collinsdictionary.com
41. Course Hero, Inc. [Електронний ресурс]. Режим доступу: [http://coursehero.com/lit/The Girl on the Train/author/](http://coursehero.com/lit/The-Girl-on-the-Train/author/)
42. David Higham Associates [Електронний ресурс]. Режим доступу: [https://www.davidhigham.co.uk/authors dh/paula hawkins/](https://www.davidhigham.co.uk/authors/dh/paula-hawkins/)
43. Edgar A. P. Complete tales and poems. UK: Castle Books, 2009. 842p.
44. Galperin I. R. Stylistics. Moscow: High School Publishing House, 1971.
45. Halverson S. The concept of equivalence in translation: much ado about nothing. UK: Target. 1997.
46. Interview with Paula Hawkins [Електронний ресурс]. Режим доступу: [http://www.debbietaylor.co/interview with paula hawkins/](http://www.debbietaylor.co/interview-with-paula-hawkins/)

47. Longreads [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://longreads.com/2017/05/02/the-story-of-memory-an-interview-with-paula-hawkins/>
48. Nida E., Taber. C. R. The Theory and Practice of Translation. Leiden: Brill, 1982. 218 p.
49. Nord C. Text Analysis in Translation: Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation oriented Text Analysis (2nd ed.). Amsterdam: Rodopi, 2005. 250 p.
50. Paula Hawkins. The Girl on the Train. London: Black Swan, 2015.
51. Saporta S. The application of linguistics to the study of poetic language: «Style in language». London: The Hauge, 1960. 159 p.

АНОТАЦІЯ

У магістерській роботі поставлено та вирішено завдання визначення домінувальних стратегій перекладу порівнянь у романі П. Гоукінз «Дівчина у потягу» українською та російською мовами. У першому розділі розкриті поняття особливостей перекладу художніх творів, пояснено сутність та стилістичних прийомів та наведена їх класифікація, визначено дефініцію та сутність порівняння як стилістичного прийому та розібрані основні стратегії перекладу порівнянь. У другому визначено роль і місце порівнянь у романі П. Гоукінз «Дівчина у потягу», розкритий індивідуальний письменницький стиль П. Гоукінз та проведений кількісний та якісний аналіз порівнянь з роману. У третьому розділі визначено домінувальні стратегії перекладу порівнянь у перекладах українською та російською мовами окремо, а також проведено порівняльний аналіз перекладу порівнянь роману російською та українською мовами.

ABSTRACT

The project's objectives set and solve the problem of determining the dominant strategies for translating comparisons in the novel by P. Hawkins "The Girl on the Train" in Ukrainian and Russian translations. The first chapter introduces the concepts of translation features of fiction, explains the essence and stylistic techniques and their classification, defines the definition and essence of comparison as a stylistic device and analyzes the main strategies for translating comparisons. The second chapter identifies the role and place of comparisons in P. Hawkins' novel "The Girl on the Train", underlines the individual writing style of P. Hawkins and characterizes a quantitative analysis of comparisons from the novel. The third chapter identifies the dominant strategies for translating comparisons in Ukrainian and Russian translations separately, as well as comparative analysis of translating comparisons of the novel into Russian and Ukrainian.